קריטיק פֿון דעם
פּראַקטישן שכל

קאַנט'ס עטיק
אויסגעקליבענע שטעלן

עמנואל קאַנט
אויסגעקליבן און איבערגעזעצט דורך ג. שײנבערג
פֿאַרלאַג "עטיק"

א פולע איבערארבעטונג פונעם אידישן אויסוואל
אויף היינטיגער היימישער אידיש

לא עליך המלאכה לגמור
ולא אתה בן חורין להיפטר ממנה
פרקי אבות, פרק ב

דער מקור איז אן אויסוואל, נישט די גאנצע "קריטיק". די פארווארט, לעבנס־בילד, פארבינדנדיגע דערקלערונגען און באמערקונגען פונעם מקור זענען אויך איבערגעארבעט געווארן. דעם אויסוואל'ס פילאזאפישע, היסטארישע און רעליגיעזע טענות ווערן איבערגעגעבן ווי אין מקור, נישט אלס א היינטיגע באשטעטיגונג. "היינט" און "אונזער צייט" אין דער פארווארט מיינען דעם ארויסגעבער'ס צייט.

רעדאקציע-באמערקונג: "שכל" גיט דא איבער קאנט'ס Vernunft: דער כוח צו טראכטן לויט אלגעמיינע פרינציפן, און אין עטיק צו באשטימען דעם ווילן. Verstand איז ביי אים א באזונדערער כוח, דער פארשטאנד וואס ארבעט מיט באגריפן און דערפארונג. נישט יעדעס ווארט "שכל" אינעם געוועגליכן לשון מיינט דעם טעכנישן באגריף.

פאַרוואָרט פונעם אַרויסגעבער

ווען מיר האָבן באַשלאָסן אַרויסצוגעבן אין אונזער פאַרלאַג קאַנט'ס עטיק, נישט זיין פילאָזאָפיע, האָבן מיר געוואָלט איבערגעבן די אַרבעט צו אַ פּאַסיגן מענטש, אַ שרייבער וואָס פאַרשטייט זיך דערויף. אָבער עס איז געווען שווער צו געפינען איינעם וואָס זאָל מסכּים זיין עס צו טאָן לויט אונזערע אָנווייזונגען. דער אַרויסגעבער האָט דעריבער געדאַרפט אַליין מאַכן אַ פּרוּוו, קודם צו זען צי עס איז בכלל מעגליך. אַזוי איז די איבערזעצונג, נאָך שווערער אַרבעט, פאַרענדיקט געוואָרן דורכן אַרויסגעבער אַליין, לויט זיינע כּוחות.

פאַרשטייט זיך אַז די שפּראַך איז נישט אַרויס אַזוי גוט אידיש ווי ביי אַ שרייבער וואָס איז אַ מומחה. אָבער איך בין זיכער אַז דער לייענער וואָס זוכט עטיק וועט זי דאָ געפינען און פאַרשטיין. דעם לייענער וואָס זוכט דווקא אַ שיינעם סטיל געב איך פון פאַראויס אַ מודעה: ער זאָל בעסער בכלל נישט אָנהייבן לייענען דעם בוך.

איך האַלט פאַר מיין פליכט צו באַמערקן דאָס פאָלגנדע. איך האָב נישט ליב קיין אויסגעפּוצטן סטיל. איך האַלט אַז אַ שיינער סטיל שאַדט דעם אינהאַלט. אַ בוך וואָס איז שיין אַרויסגעגעבן און געשמאַק צו לייענען רירט, לויט מיר, נאָר דעם לייענער'ס געפיל פאַר שיינקייט און געשמאַק, אָבער קומט נישט אָן צו זיין האַרץ. עס זענען אָבער דאָ שפּראַך־כּללים, באַשטימטע וועגן פון שרייבן און טעכנישע פאָרמען, וואָס מען מוז היטן. וויבאַלד איך בין נישט גענוג אַ בקי דערין, האָב איך עס איבערגעגעבן צו אַ דערפאַרענעם שרייבער צו קאָנטראָלירן. ער האָט פאַרראַכטן וויפיל עס האָט זיך געלאָזט.

ווען איך האָב דורכגעלייענט קאַנט'ס "קריטיק פון דעם פּראַקטישן שכל", זיך מיט גרויס מי דורכגעמוטשעט די שווערע שטעלעס און די האַרבע פילאָזאָפישע פּלפּולים, וואָס זענען אַ שווערע לאַסט פאַר אַ פשוטן לייענער וואָס איז נישט איינגעוואוינט אין אַזעלכע פּלפּולים, איז מיר געבליבן אַ זייער אָנגענעמער איינדרוק פון זיינע פשוטע, קלאָרע און האַרץ־רירנדיגע עטישע ווערטער. נישט די פילאָזאָפישע חקירות, נאָר זיין מוסר.

איך בין נישט קיין גרויסער בקי אין די וועלטליכע ספרים איבער עטיק. דאָך האָב איך געשפּירט אַז ביי אים האָט עטיק דערגרייכט די העכסטע מדרגה. ער שטעלט זי נישט אויף קיין אַנדער זאַך: נישט אויף יראה, נישט אויף אהבה, בכלל נישט אויף רעליגיע און נישט אויף טובת הכלל. ער שטעלט זי נאָר אויף דעם שופט וואָס ליגט טיף באַהאַלטן אינעם מענטש אַליין: דעם מאָראַלישן פליכט־געבאָט, דעם "קאַטעגאָרישן אימפּעראַטיוו", ווי ער רופט עס. דאָס איז עטיק לשם עטיק: "עושה האמת מפני שהוא אמת". דער שכר פון עטיק איז עטיק אַליין, די הנאה ווען מען שפּירט זיך ריין פאַר זיך אַליין און דאַרף זיך נישט פאַרהאַלטן פאַרן אייגענעם שטרענגן מוסר־זאָגער.

קאַנט האָט נישט געשאַפן קיין נייע עטישע תורה. ער האָט דאָ נישט געשריבן כּללים פון מידות, ווי מען זאָל זיך פירן אין לעבן: דאָס טאָר מען נישט, אָבער אין דעם אָדער יענעם פאַל מעג מען בייגן דעם דין. מען זאָל, למשל, מעגן אַמאָל עובר זיין אויף עטיק לטובת

הכלל. אוי, די "טובת הכלל"! וויפיל אומגליקן זי האט שוין געברענגט און ברענגט נאך אויף דער וועלט.

ביי אים זענען נישט דא צוויי וועגן מיט עפּעס אינדערמיט. ער האט איין כלל: פאלגן דעם מאראלישן פליכט־געבאט, דעם קאטעגארישן אימפעראטיוו. און איין וועג: גיין צום הימל, שטרעבן צו דער העכסטער מדרגה פון רוחניות. עס מאכט נישט אויס אז מען וועט דעם סוף קיינמאל נישט דערגרייכן. מיר זענען מחויב צו גיין. "פון דעם וואס דער מענטש וועט זיך קיינמאל נישט פירן פונקט לויט דער ריינער אידעע פון מאראל", זאגט ער, "איז בשום אופן נישט געדרונגען אז די אידעע איז כאילו נאר א חלום."

און באמת, וואס איז דער פראבלעם אז מען קומט נישט צום סוף? דאס גיין אויף דעם וועג, דאס שטרעבן דערצו, איז דאך אליין שוין גוט.

קאנט איז נישט קיין נביא. ער שרייט נישט מיט הארץ־קולות איבער די וועלט'ס עוולות. קאנט איז א מעטאפיזיקער, א חוקר, א פילאזאף פון עטיק. ער ווייזט די גרויסקייט און שטארקייט פון עטיק דורך שווערע חקירות וואס גייען זייער ווייט ארום. דער עצם ענין, עטיק אליין, איז ביי אים אויך גרינג. וואס קען דען עטיק זיין שווער? אבער דער וועג צו איר איז פארשטעלט מיט שווערער פילאזאפישער מוח־ארבעט, וואס ווערט א לאסט אויף דער עטיק.

אויב דער עיקר איז טאקע עטיק, "דאס שטרעבן צו גוטס און גליק", קען מען דאך נישט אינגאנצן מבטל זיין פילאזאפיע און שטעלן דעם חשק צו לערנען פילאזאפיע אויף דער זעלבער מדרגה ווי דעם חשק צו גימנאסטיק און דעם חשק צו געלט. דאס זאגט פלאטאן אין "די סעודה". די שיטה וואס טייטשט "והגית בו יומם ולילה" אזוי: "אבי דו לערנסט איז גוט, אפילו ווען דו פארשטייסט נישט", איז א וויכטיגער ענין וואס מען דארף באטראכטן.

מיר דארפן דעם חשק טיילן אין צוויי סארטן. דער חשק צו לערנען און צו פילאזאפיע לשמה, כדי זיך אפצורייסן פון גשמיות, פון די וועלטליכע הבלים, און זיך ארייןצולייגן אין רוחניות, איז אויף יעדן אופן מקיים דעם "והגית". דער חשק האט א גרויסן ווערט. דער מענטש ווערט דורך אים גייסטיגער און מאראלישער.

דער חשק צו לערנען פילאזאפיע שלא לשמה, נאר צו פארטרייבן די צייט, שארפן דעם מוח, לחדודא בעלמא, איז אנדערש. עס איז טאקע שווער אים צו פארגלייכן מיט דעם חשק צו געלט. עס זעט אויס אז אין פלאטאן'ס צייט איז די געלט־תאוה נישט געווען אזוי פארדארבן ווי היינט. אבער מען קען זאגן אויף אזא לערנען בפה מלא אז עס האט נישט קיין ווערט, ווייל דער מענטש ווערט נישט בעסער דערפון.

ווען מיר געבן א וויכטיגן באדייט דער פילאזאפישער חקירה וואס וויל אונז אפצורייסן פון דער וועלט פון די חושים, טארן מיר נישט פארגעסן אז דאס איז נאר, אזוי צו זאגן, א נעגאטיווער גוטס. עס איז נאר א שטאפל ארויפצוגיין צום עיקר, צו עטיק. פילאזאפיע פאר זיך אליין איז א גרויסע מעלה. אבער ווען זי איז אויסגעמישט מיט עטיק, און נאך אין אזא מאס ווי ביי קאנט, דערלויב איך מיר צו זאגן אז אפילו די פילאזאפיע לשמה איז דא א חסרון.

איך דערלויב מיר אויך צו טראכטן אז ווען דער מאראלישער פילאזאף פון "קריטיק פון דעם ריינעם שכל" און "קריטיק פון דעם פראקטישן שכל", דער שלום־פילאזאף פון "צום אייביגן שלום", וואלט אויפגעשטאנען תחיית המתים און געזען ווי קליין עס איז נאך די צאל מאראלישע מענטשן, וואלט ער אליין צובראכן זיינע לוחות און אפגעטיילט עטיק פון פילאזאפיע.

קאנט אלס מאראל־לערער האלט, פארשטייט זיך, אז דער מענטש האט א פרייען ווילן. ער איז א בעל־בחירה. אויב נישט, איז דאך נישטא קיין עטיק. אויב מיר נעמען אן אז דער מענטש איז נאר א מאשין וואס מען האט אנגעשטעלט, האט קיין שליטה נישט איבער זיך און איז כחומר ביד היוצר, קען מען דאך נישט זאגן: ער האט זיך גוט געפירט, ער האט זיך שלעכט געפירט, ער דארף אזוי, ער זאל אזוי טאן. דעמאלט איז דער מענטש נישט פאראנטווארטליך פאר זיינע מעשים.

קאנט ווייזט דעריבער מיט אסאך ראיות און חקירות אז דער מענטש האט יא א פרייען ווילן. מיר קענען רואיג איבערלאזן אסאך פון די חקירות און דאך אננעמען דעם לעצטן באשלוס: דער מענטש איז יא א בעל־בחירה. דערווייל דארפן מיר נישט פארלירן דעם עיקר, די עטיק, אינעם טומל. קאנט אליין דריקט זיך אויך אויס אין דעם זין. מען דארף זאגן: "איך וויל נישט וויסן פון קיין חקירות. איך זאג אז איך האב שליטה איבער זיך, און איך וויל נישט וויסן אנדערש."

פארשטייט זיך, מען טאר נישט פארגעסן אז דער מענטש האט אויך א גשמיות'דיגן גוף. דער גוף איז טאקע ווי א מאשין וואס מוז אויספירן זיינע פעולות. דער העכערער, גייסטיגער טייל פונעם מענטש דארף מיט זיין אייגענעם פרייען ווילן מסכים זיין אז דאס איז נישט אין זיין רשות. דער מענטש דארף בכלל נישט וועלן קעמפן, למשל, מיט זיין נויט ארויסצוגיין, מיט זיין נאטירליכן אפעטיט צו עסן, און דאס גלייכן. [1]

דער גייסטיגער טייל קען אבער האבן א שליטה איבערן גוף, אז דער גוף זאל נישט אריבערגיין זיין גרענעץ. דער מענטש לעבט צווישן מענטשן, אין א געזעלשאפט און א מלוכה, און האט געוויסע נוצנס דערפון. דערקלערט קאנט אז ער איז אליין, מיט זיין פרייען ווילן, מסכים זיך צו באגרעניצן אין געוויסע באקוועמליכקייטן, כדי צו באקומען די נוצנס וואס ער באקומט פון זיי. אבער פאר זיך אליין איז ער א פרייער מענטש. ער קען וועלן זיין גוט און שטרעבן דערצו.

מיר האבן זיך דערלויבט איבערצולאזן די מעטאפיזישע פרקים. כאטש מיר האלטן אז די חקירה איז נוצליך, ווייל זי נעמט דערווייל דעם מענטש ארויס פון די גשמיות'דיגע, אדער "עקאנאמישע", ווי מען רופט זיי, פראגן. דאס איז בפרט אזוי ביי א מעטאפיזיקער ווי קאנט, וואס האלט "אז דער לעצטער תכלית פון דער נאטור, וואס זארגט חכמה'דיג פאר אונז, ביים איינריכטן אונזער שכל, איז געווען בעיקר נאר מאראל". אבער וואו מאראל איז אויסגעמישט מיט מעטאפיזישע חקירות, ווערט מאראל פארדעקט.

פארשטייט זיך אז מען קען נישט אינגאנצן אפטיילן קאנט'ס עטיק פון פילאזאפיע. זיי מוזן בלייבן לכל הפחות צוגעבונדן מיט א קליינעם בריקעלע. אבער דו, לייענער, געדענק: פילאזאפיע איז נאר א פרוזדור אריינצוגיין צום עיקר, צו עטיק. אויב די פילאזאפישע

זייט ווערט דיר זיין שווער און אביסל אומפארשטענדליך, שטעל זיך נישט צו לאנג דערויף. גיי ווייטער און זוך די עטיק. נאר זי איז דער עיקר און דער תכלית פונעם לעבן. זי איז פשוט די געשמאקסטע הנאה פון לעבן. עס איז ממש שכל, פשוט לעבנס־חכמה, צו זוכן עטיק און זיך צו חבר'ן מיט איר.

"מיט דער מאראלישער התעוררות", זאגט קאנט, "קען זיך פארבינדן אזויפיל נחת און אנגענעמקייט אין לעבן, אז שוין צוליב דעם אליין וואלט א קלוגער, איבער דעם גוטן פון לעבן טראכטנדער עפיקורעער געקענט האלטן פאר זיין קליגסטן אויסוואל זיך אויסצוזאגן פאר א מאראלישער אויפפירונג."

די פראגע פון "צדיק ורע לו, רשע וטוב לו" איז באמת בכלל נישט קיין פראגע. אין דער אמת'ערווירקליכקייט איז טאקע: צדיק וטוב לו, רשע ורע לו. אז דעם רשע איז נישט גוט, זעט יעדער וואס האט אויגן צו זען מער ווי נאר דעם אויסערליכן אויסזען. דעם רשע איז באמת שלעכט אינעווייניג. ער איז קיינמאל נישט צופרידן, האט שטענדיג מורא פאר זיך אליין און מוז כסדר זיך מיט עפעס פארטומלען, פארשפילן, זיך אויף פארשידענע וועגן פארשיכור'ן, כדי זיך צו באהאלטן פאר זיין אייגענעם אינערליכן איך.

דעם אמת'ן צדיק, ווידער, איז באמת גוט. איך מיין נישט דעם שוואכן מענטש וואס האלט פון די אויסערליכע הנאות פון די חושים און וויל זיי, נאר קען זיי נישט באקומען; דעם וואס האט נישט די כוחות צו זיין א רשע. איך מיין אויך נישט דעם וואס זיין גוט געפיל ווערט באאיינפלוסט פון די חושים, א חילוק וואס קאנט באטאנט אזוי שטארק. איך מיין דעם אמת'ן צדיק וואס זיין גוט געפיל ווערט געפירט דורך דעם ריינעם מאראלישן שכל. ער איז מבטל מיטן שכל די פארפירערישע הנאות פון די חושים און זוכט דעם געשמאק פון לעבן אין גייסטיגקייט. ער קען זיין א רשע, אבער וויל נישט.

אז דעם אמת'ן, זעלבסטשטענדיגן צדיק איז באמת גוט, באמערקן אין גרונט אלע. כאטש זיי רעדן זיך כביכול איין אז אים איז שלעכט, שפירן זיי דאך אינעווייניג, צי זיי ווילן אדער נישט, אז אים איז טאקע גוט.

ג. ש.

[1] איך מיין אז צום מאמר, "ווייל די נשמה האט זיך אויסגעקליבן דעם גוף, איז זי פאראנטווארטליך פאר זיינע מעשים", קען מען צוגעבן: דעריבער איז זי אויך מחויב נאכצוגעבן דעם גוף זיינע אמת'ע נאטירליכע פאדערונגען. - דער ארויסגעבער.

א קורצער לעבנס־בילד

עמנואל קאנט איז געבוירן געווארן אין יאר 1724 אין קעניגסבערג, און דארט געשטארבן אין יאר 1804. זיין גאנץ לעבן, וואס ער האט איבערגעגעבן נאר צו גייסטיגער ארבעט, האט ער פארברענגט אין זיין געבורטס־שטאט. זיין טאטע איז געווען א נישט־רייכער זאטל־מאכער. די משפחה האט זיך אויסגעצייכנט מיט ערליכקייט און רעליגיעזקייט אינעם פיעטיסטישן, מאראליש־פרומען גייסט, איבערהויפט זיין מאמע. דער זעלבער גייסט האט אויך געהערשט אין דער שולע וואו קאנט האט באקומען זיין מיטל־בילדונג.

קאנט'ס פערזענליכקייט און לעבן שטעלן פאר א גאנצן, אומצעטיילבארן בילד. דער בילד איז באשטימט דורך דעם שטענדיגן הערשן פון דער איבערקלערונג איבער די אויפרעגונגען, און פון דער מאראלישער פליכט איבער די תאוות און נידעריגע אינטערעסן. ער האט געהאלטן זיין וויסנשאפטליכן, פילאזאפישן און עטישן פאך פאר זיין העכסטער פליכט, און אלץ אנדערש אינגאנצן אונטערגעווארפן דערצו.

מיט איר כוח האט ער אפילו געבויגן די נאטור און געמאכט זיין שוואכן, קרענקליכן גוף פאר א פעסטן יסוד פון דער שווערסטער און אנשטרענגנדיקסטער גייסטיגער ארבעט. כאטש ער האט געהאט א באזונדערן אינטערעס אין געאגראפיע און רייזעס, איז ער פונדעסטוועגן קיינמאל נישט ארויסגעפארן פון קעניגסבערג, כדי נישט צו פארנאכלעסיגן די פליכטן וואס ער האט אויף זיך גענומען.

פון נאטור קרענקליך, האט ער מיט זיין ווילנס־כוח און זיין רעגלמעסיגן לעבנס־שטייגער דערגרייכט א טיפן עלטער, אכציג יאר, אן קיינמאל קראנק צו ווערן.

די יסודות פון דעם ריינעם פראקטישן שכל

דערקלערונג

פראקטישע יסודות זענען כללים וואס געבן אן אלגעמיינע באשטימונג פארן ווילן, און נעמען אונטער זיך אסאך באזונדערע כללים. זיי זענען סוביעקטיוו, אדער "מאקסימעס", ווען דער מענטש האלט אז זייערע באדינגונגען האבן א באדייט נאר פאר זיין אייגענעם ווילן. זיי זענען אבער אביעקטיוו, אדער פראקטישע געזעצן, ווען מען אנערקענט זיי אלס גילטיג פאר יעדן שכל'דיגן באשעפעניש.

באמערקונג

אויב מען נעמט אן אז דער ריינער שכל קען אין זיך אנטהאלטן א פראקטישן יסוד, דאס הייסט דעם כוח צו באשטימען דעם רצון, זענען דא פראקטישע געזעצן. וואו דאס איז נישטא, זענען אלע פראקטישע יסודות נאר מאקסימעס. ביי א שכל'דיגן באשעפעניש וואס זיין ווילן ווערט געצויגן דורך געפילן און תאוות, קען זיין א קעגנשטעל צווישן זיין מאקסימע, זיין פערזענליכן כלל, און דעם פראקטישן געזעץ וואס ער אליין אנערקענט.

א מענטש קען זיך, למשל, מאכן פאר א מאקסימע נישט איבערצוטראגן קיין שום באליידיגונג אן באשטראפן דערפאר. דאך וועט ער גלייכצייטיג איינזען אז דאס איז נישט קיין פראקטישער געזעץ, נאר זיין אייגענע מאקסימע. ווען מען מאכט דערפון א כלל פאר יעדן שכל'דיגן באשעפעניש, שטימט די מאקסימע נישט מיט זיך אליין.

[דערקלערונג פונעם איבערזעצער: קאנט דערקלערט ווייטער ווי דער שכל באשטימט דעם רצון אויף פארשידענע וועגן. ער גיט ארויס פארן ווילן געוויסע באפעלן, סוביעקטיווע און אביעקטיווע. טייל דריקן אויס דעם ווילן אז אזוי דארף זיין, אזוי זאל

זיין. אנדערע הייסט דער שכל אויספירן, און מען מוז זיי אויספירן. דערנאך גייט ער איבער צום צווייטן סעיף, וואו ער זאגט:]

אלע מאטעריעלע פראקטישע פרינציפן זענען פון איין און דעם זעלבן סארט. זיי געהערן צום אלגעמיינעם פרינציפ פון זעלבסטליבע, אדער אייגענעם גליק.

די צופרידנקייט פון זיך פארשטעלן אז א זאך עקזיסטירט, ווען זי דארף דינען אלס יסוד צו ווען די זאך, איז געגרינדעט אויף דעם מענטש'ס געפיל־פעאיגקייט. זי איז דאך אפהענגיג פון דער זאך'ס עקזיסטענץ. דאס געהערט דעריבער צו די חושים, צום געפיל, נישט צום פארשטאנד. דער פארשטאנד דריקט אויס די באציאונג פון א פארשטעלונג צום אביעקט לויט באגריפן, נישט צום מענטש לויט געפילן.

אזא צופרידנקייט איז נאר אזוי ווייט פראקטיש ווי דער געפיל פון איר אנגענעמקייט באשטימט דעם כוח פון באגערן. א שכל'דיגער באשעפעניש'ס באוואוסטזיין פון דער אנגענעמקייט פונעם לעבן, וואס באגלייט אים דורכאויס זיין עקזיסטענץ, איז גליק. דער פרינציפ וואס מאכט דעם גליק פארן העכסטן יסוד פון זיין אויסוואל איז דער פרינציפ פון זעלבסטליבע.

אלע מאטעריעלע פרינציפן וואס שטעלן דעם יסוד פון אויסוואל אויף דער אנגענעמקייט אדער אומאנגענעמקייט וואס זאל ארויסקומען פון עפעס א זאך אין דער ווירקליכקייט, זענען דעריבער אלע פון איין סארט. זיי געהערן אלע צום פרינציפ פון אייגענליבע אדער אייגענעם גליק.

פון א דערקלערונג

אפילו דער געוועגליכסטער שכל קען, אן אנווייזונג פון אן אנדערן, באשליסן וועלכע מאקסימע קען פאסטן פאר אן אלגעמיינעם געזעץ און וועלכע נישט.

איך האב זיך, למשל, געמאכט פאר א מאקסימע צו פארגרעסערן מיין פארמעגן מיט אלע זיכערע מיטלען. יעצט געפינט זיך ביי מיר געלט וואס איינער האט ביי מיר איינגעשטעלט. דער אייגנטימער איז געשטארבן און האט נישט איבערגעלאזט קיין דאקומענט דערוועגן. דא איז פאראן א געלעגנהייט זיך צו פירן לויט מיין מאקסימע.

איך וויל איצט וויסן צי די מאקסימע קען אויך זיין אן אלגעמיינער פראקטישער געזעץ. איך נעם דעם פאל און פרעג: קען מיין מאקסימע אננעמען די פארעם פון א געזעץ? דאס הייסט, קען איך דורך איר געבן דעם געזעץ: יעדער זאל פארלייקענען אז ער האט באקומען געלט אויף איינשטעלונג, ווען מען קען נישט באווייזן אז מען האט אים עס איינגעשטעלט?

איך זע גלייך אז אזא פרינציפ, ווען ער ווערט א געזעץ, וועט זיך אליין פארניכטן. א פראקטישער געזעץ וואס איך אנערקען אלס אזא געזעץ מוז קענען ווערן אנגענומען אלס אן אלגעמיינער געזעץ. דאס איז שוין אריינגערעכנט אינעם באגריף אליין, און איז דעריבער קלאר פון זיך אליין.

אויב איך זאג אז מיין ווילן שטייט אונטער א פראקטישן געזעץ, קען איך נישט אריינברענגען מיינע תאוות, למשל מיין געלט־תאווה אין דעם פאל, אלס יסוד וואס באשטימט דעם אלגעמיינעם געזעץ. די תאווה איז זייער ווייט פון טויגן פאר אן אלגעמיינער געזעצגעבונג. ווען מען מאכט דערפון א כלל־געזעץ, וועט זי זיך נאך גיכער אליין פארניכטן.

יסודות וואס קומען פון דערפארונג, נישט פונעם שכל, טויגן נישט פאר דער אויסערליכער געזעצגעבונג און אויך נישט פאר דער אינערליכער. איינער לייגט זיין פערזענליכע נאטור אינעם יסוד פון די נייגונגען, און א צווייטער זיין אייגענע. אפילו אינעם זעלבן מענטש האט אמאל איין נייגונג די בכורה, און אמאל אן אנדערע.

[דערקלערונג פונעם איבערזעצער: קאנט ווייזט ווייטער אז נאר דער פארשטאנד, דער מענטש'ס פרייער ווילן מיטן אינערליכן מאראלישן געזעץ, צו וועלכן דער ווילן גיט זיך פרייוויליג אונטער, קענען באשטימען אן אלגעמיינע געזעצגעבונג. דאס הייסט, ווי דער מענטש זאל זיך פירן אין לעבן. נישט מאטעריעלע דערפארונגען אדער געפילן פון הנאה און פארגעניגן.

דעם מענטש'ס שטופ צו פארגעניגן קען נישט זיין זיין וועגווייזער אין לעבן. אפילו ווען עס איז א פארגעניגן צו טאן גוטס, האט דער געפיל נישט קיין פעסטן קיום. ביי דעם זעלבן מענטש קען היינט זיין א געפיל פון פארגעניגן צו גוטס, און מארגן פונקט פארקערט.

דער אלגעמיינער געזעץ פון לעבן מוז קומען פונעם מאראלישן באוואוסטזיין מיטן פארשטאנד. דער אמת'ער בעל־דעה איבערן מענטש איז נאר דאס מאראלישע געפיל. יעדער קען, און דארף, פארן אמת'ן געשמאק פון לעבן, זיך באפרייען פון די מאטעריעלע געפילן און פאלגן דעם בעל־דעה. קאנט זאגט:]

לאמיר אננעמען אז איינער טענה'ט וועגן זיין יצר־הרע'דיגער נייגונג: ווען די באגערטע זאך און די געלעגנהייט קומען אים אונטער, קען ער נישט ביישטיין דעם נסיון. אבער פרעג אים צי עס וואלט אויך אזוי געווען ווען מען שטעלט אוועק א תליה פארן הויז וואו ער טרעפט די געלעגנהייט, כדי אים אויפצוהענגען גלייך נאכן אויספירן זיין תאווה. וואלט ער דעמאלט אויך נישט געקענט באזיגן זיין תאווה? מען דארף נישט לאנגווארטן אויף זיין תשובה.

פרעג אים אבער וואס וואלט געווען ווען זיין הערשער צווינגט אים צו זאגן פאלשע עדות קעגן אן ערליכן מענטש, וועמען דער הערשער וויל אומברענגען מיט פאלשע באשולדיגונגען. וואלט ער דעמאלט געהאלטן אז ער קען באזיגן זיין ליבשאפט צום לעבן, ווי גרויס זי זאל נאר זיין, און זיך קעגנשטעלן?

צי ער וואלט למעשה אויסגעפירט דעם קעגנשטעל און זיך געלאזט אומברענגען דערפאר, קען זיין אז ער וואלט זיך אליין נישט געטרויט צו פארזיכערן. אבער די מעגליכקייט מוז ער אן קיין צווייפל אנערקענען.

ער אנערקענט דעריבער אז ער קען טאן עפעס, ווייל ער אנערקענט אז ער דארף עס טאן. אזוי אנערקענט ער אין זיך פרייהייט, בחירה. אן דעם מאראלישן געזעץ וואלט די פרייהייט אים געבליבן אומבאקאנט.

דער גרונט־געזעץ פון דעם ריינעם פראקטישן שכל

פיר זיך אזוי, אז די מאקסימע פון דיין ווילן זאל אין דער זעלבער צייט קענען זיין גילטיג אלס פרינציפ פון אן אלגעמיינער געזעצגעבונג.

דער ריינער שכל איז פאר זיך אליין פראקטיש. ער גיט אן אלגעמיינעם געזעץ וואס מיר רופן דעם מאראלישן געזעץ.

באמערקונג

דעם פריער דערמאנטן פאקט קען מען נישט אפשטויסן. מען דארף נאר גענוי באטראכטן דעם באגריף וואס מענטשן האבן וועגן דער געזעצליכקייט פון זייערע מעשים. מען וועט זען אז וואס די נייגונג זאל נאר טענה'ן, בלייבט דער שכל נישט־גע'שוחד'ט. דורכן אייגענעם שכל געצוואונגען, פארגלייכט ער ביי יעדער פעולה די מאקסימע פונעם ווילן מיטן ריינעם ווילן, דאס הייסט מיט זיך אליין. ער באטראכט זיך דערביי אלס פראקטיש "אפריארי", מכוח דעם שכל אליין, נישט מכוח דערפארונג.

דער שכל דערקלערט דעם מאראלישן פרינציפ אלס א געזעץ פאר אלע שכל'דיגע באשעפענישן, אן זיך רעכענען מיט די פערזענליכע חילוקים צווישן זיי. דאס איז צוליב דער אלגעמיינקייט פון דער געזעצגעבונג, וואס מאכט איר פארן העכסטן פארמאלן יסוד וואס באשטימט דעם ווילן.

דער געזעץ גילט פאר זיי וויפיל זיי האבן בכלל א ווילן. דאס הייסט, וויפיל זיי קענען באשטימען זייער אייגענע פעולות דורך דער פארשטעלונג פון כללים, און בכלל האנדלען לויט יסודות, דעריבער אויך לויט פראקטישע פרינציפן אפריארי. נאר די פרינציפן האבן די נויטווענדיגקייט וואס דער שכל פארלאנגט פון א יסוד.

דער געזעץ באגרעניצט זיך נישט נאר אויף מענטשן. ער גילט פאר אלע באגרעניצטע באשעפענישן מיט שכל און רצון, און נעמט אויך אריין דעם אומבאגרעניצטן באשעפעניש אלס די העכסטע אינטעליגענץ.

אבער ביי א באגרעניצטן באשעפעניש האט דער געזעץ די פארעם פון אן אימפעראטיוו, א באפעל. כאטש מען קען אננעמען א ריינעם ווילן ביי א שכל'דיגן באשעפעניש, קען מען נישט אננעמען א הייליגן ווילן ביי איינעם מיט געברויכן און תאוות פון די חושים. א הייליגער ווילן וואלט בכלל נישט געקענט האבן מאקסימעס וואס זענען אין סתירה מיטן מאראלישן געזעץ.

ביי אזעלכע באגרעניצטע באשעפענישן איז דער מאראלישער גטזעץ דעריבער א באפעל וואס באפעלט קאטעגאריש, אן באדינגונגען. דער ווילן'ס באציאונג צו דעם געזעץ איז אפהענגיגקייט וואס הייסט "פארפליכטונג". דאס מיינט א נויטווענדיגקייט צו טאן א פעולה, כאטש נאר מכוח דעם שכל און זיין אביעקטיוון געזעץ. דעריבער הייסט עס "פליכט".

א מענטש'ס אויסוואל קען זיין געצויגן דורך געפילן און תאוות, כאטש זיי האבן אים נאך נישט באשטימט און ער בלייבט דעריבער פריי. דער אויסוואל ברענגט אריין א וואונטש וואס קומט פון פערזענליכע סיבות און קען זיך קעגנשטעלן דעם ריינעם, אביעקטיוון יסוד. דערפאר דארף ער א מאראלישן דרוק, א קעגנשטעל פון דעם פראקטישן שכל. מען קען דאס רופן אן אינערליכן, אבער שכל'דיגן צוואנג.

ביי דער אינטעליגענץ וואס איז אינגאנצן גענוג פאר זיך אליין, שטעלט מען זיך דעם ווילן מיט רעכט פאר אלס אזא וואס קען נישט האבן קיין מאקסימע וואס קען נישט גלייכצייטיג זיין אן אביעקטיווער געזעץ. דער באגריף פון הייליגקייט וואס זי באקומט דערמיט שטעלט זי נישט העכער פון אלע פראקטישע געזעצן, אבער יא העכער פון אלע געזעצן וואס באגרעניצן דעם ווילן דורך פליכט. דעריבער שטייט זי העכער פון פארפליכטונג און פליכט.

די הייליגקייט פונעם ווילן איז פונדעסטוועגן א פראקטישע אידעע וואס מוז דינען אלס א מוסטער. אלע באגרעניצטע באשעפענישן קענען נאר כסדר שטרעבן זיך דערנענטערן צום מוסטער, אן קיין סוף. דעם וועג ווייזט זיי שטענדיג דער ריינער מאראלישער געזעץ, וואס איז אליין הייליג.

אן איבערצייגונג אין דעם אומענדליכן פארשריט פון די מאקסימעס, אין זייער שטענדיגן פארבעסערן, דאס הייסט אין גוטע מידות, איז דאס העכסטע וואס א באגרעניצטער פראקטישער שכל קען אויפטאן. דער כוח פון גוטע מידות, אלס א נאטירליך דערווארבענער כוח, קען קיינמאל נישט זיין אינגאנצן פארטיג. די זיכערקייט דערין איז קיינמאל נישט קיין זיכערקייט וואס קען נישט אפגעפרעגט ווערן. ווען מען איז זיך צו זיכער אין איר, איז דאס זייער געפארפול.

פון א באמערקונג

צו מאכן דעם פרינציפ פון אייגענעם גליק פארן יסוד וואס באשטימט דעם ווילן, איז דער אמת'ער היפוך פונעם מאראלישן פרינציפ.

שטעל זיך פאר אז אן אמאל באליבטער, נאענטער פריינד וויל זיך בארעכטיגן פאר דיר פארן זאגן פאלשע עדות. ער טענה'ט אז ער האט קודם כל באשיצט די הייליגע פליכט פון זיין אייגענעם גליק. דערנאך רעכנט ער אויס אלע נוצנס וואס ער האט באקומען דערפון. ער ווייזט ווי קלוג ער האט זיך באווארנט קעגן ראיות פון זיין שולד, אפילו קעגן דיר אליין, צו וועמען ער אנטפלעקט זיין סוד, ווייל ער קען עס צו יעדע צייט אפלייקענען. צום סוף פארזיכערט ער דיר מיטן גאנצן ערנסט אז ער האט מקיים געווען די הייליגע מענטשליכע פליכט.

דו וועסט אים אדער אויסלאכן אין פנים, אדער זיך אפקערן פון אים מיט אפשיי, אפילו ווען דו האסט באמת נישט געהאט וואס איינצואווענדן קעגן דעם געדאנק אז איינער שטעלט זיין הויפט־יסוד נאר אויף אייגענעם גליק.

די גרענעצן צווישן מאראל און זעלבסטליבע זענען אזוי קלאר און שארף, אז אפילו דאס געוועגליכסטע אויג וועט זיך נישט טועה זיין. עס וועט ריכטיג אונטערשיידן וואס געהערט צו דער זייט און וואס צו יענער.

די מאקסימע פון זעלבסטליבע, פון קלוג אויסרעכענען דעם אייגענעם נוץ, גיט נאר אן עצה. דער מאראלישער געזעץ גיט א באפעל. עס איז א גרויסער חילוק צווישן דאס וואס מען עצה'ט אונז און דאס וואס מיר זענען מחויב צו טאן.

וואס מען דארף טאן לויטן פרינציפ פון דעם ווילן'ס אויטאנאמיע, זיין אייגענע געזעצגעבונג, קען דער פשוטסטער שכל לייכט און אן ספקות איינזען. וואס מען דארף טאן ווען דער ווילן איז באשטימט דורך אנדערע יסודות איז שווער און פארלאנגט וויסן פון דער וועלט.

וואס פליכט איז, איז יעדן פשוט קלאר פון זיך אליין. אבער וואס ברענגט אמת'ע, בלייבנדיגע נוצנס דורכאויס א גאנץ לעבן, איז איינגעוויקלט אין טיפער פינצטערניש. עס פארלאנגט אסאך חכמה צו פאסן די פראקטישע כללים, מיט געשיקטע אויסנאמען, כאטש טיילווייז צו די צילן פונעם לעבן.

דער מאראלישער געזעץ פארלאנגט דאך דעם פינקטליכסטן קיום. דער אורטייל איבער וואס דער מענטש דארף טאן לויט אים טאר דעריבער נישט זיין אזוי שווער אז דער פשוטסטער שכל, אפילו אן פראקטישע דערפארונג און אן לעבנס־קענטעניש, זאל זיך נישט קענען אן עצה געבן דערמיט.

מקיים זיין דעם קאטעגארישן מאראלישן באפעל איז שטענדיג אין יעדנס כוח. מקיים זיין אן אנווייזונג פון גליק וואס איז אפהענגיג פון דערפארונג געלינגט זעלטן. עס איז ווייט נישט אלעמאל מעגליך, אפילו אין איין באזונדערן פונקט.

די סיבה איז אז ביי מאראל רעדט זיך נאר פון א מאקסימע וואס מוז זיין אמת'ע און ריין. ביי די אנווייזונגען פון דערפארונג רעדט זיך אויך פון די כוחות און די פיזישע פעאיגקייט צו ברענגען די באגערטע זאך אין דער ווירקליכקייט.

א באפעל אז יעדער זאל זוכן זיך גליקליך צו מאכן וואלט געווען נאריש. מען באפעלט נישט א מענטש דאס וואס ער וויל שוין אליין אומפארמיידליך. אבער דער מאראלישער באפעל אונטערן נאמען "פליכט" איז גאנץ שכל'דיג. נישט יעדער וויל זיך אונטערגעבן זיינע אנווייזונגען ווען זיי זענען קעגן די תאוות.

[דערקלערונג פונעם איבערזעצער: דעריבער מוז מאראל געבן א שטרענגן באפעל.]

וואס שייך די מיטלען צו מקיים זיין דעם באפעל, דארף מען אפילו גארנישט לערנען דערפאר. וואס מען וויל טאן אין דעם הינזיכט, איז מען אויך בכוח צו טאן.

דער וואס האט פארלוירןביים שפילן קען זיך כעס'ן אויף זיך און אויף זיין אומגעשיקטע אויפפירונג. אבער דער וואס איז זיך מודה אז ער האט באשווינדלט ביים שפילן, כאטש ער האט דערמיט געוואונען, מוז זיך פאראכטן ווען ער פארגלייכט זיך מיטן מאראלישן געזעץ.

דער געזעץ מוז דעריבער זיין עפעס אנדערש ווי דער פרינציפ פון אייגענעם גליק. צו זאגן צו זיך: "איך בין אן אומווערדיגער מענטש, כאטש איך האב אנגעפילט מיין בייטל", דארף מען אורטיילן לויט אן אנדער מאסשטאב ווי ווען מען לויבט זיך: "איך בין א קלוגער מענטש, ווייל איך האב באררייכערט מיין קאסע."

דער באגריף פון א זאך פון דעם רייגעם פראקטישן שכל

מיט דעם באגריף פון א זאך פון דעם פראקטישן שכל מיין איך די פארשטעלונג פון אן אביעקט אלס א מעגליכע ווירקונג דורך פרייהייט, דורך בחירה. זיין א זאך פון דעם פראקטישן שכל מיינט דעריבער נאר די באציאונג פונעם ווילן צו דער פעולה דורך וועלכער מען מאכט דעם אביעקט, אדער זיין היפוך, פאר א ווירקליכקייט.

צו אורטיילן צי עפעס איז א זאך פון דעם רייגעם פראקטישן שכל אדער נישט, דארף מען נאר אונטערשיידן צי עס איז מעגליך אדער אוממעגליך צו וועלן די פעולה וואס וואלט געמאכט א געוויסע זאך פאר א ווירקליכקייט, ווען מיר האבן די כוחות דערצו. צי מיר האבן די כוחות דארף די דערפארונג באשטימען.

אויב מען נעמט אן דעם אביעקט אלס דעם יסוד וואס באשטימט אונזער באגערן, דארף מען קודם וויסן צי מיר קענען אים פיזיש דערגרייכן דורך דעם פרייען באנוץ פון אונזערע כוחות. ערשט דערנאך קען מען אורטיילן צי ער איז א זאך פון דעם פראקטישן שכל.

אבער אויב מען קען באטראכטן דעם געזעץ אפריארי אלס דעם יסוד וואס באשטימט די פעולה, און די פעולה אלס באשטימט דורך דעם רייגעם פראקטישן שכל, איז דער אורטייל צי עס איז א זאך פון דעם רייגעם פראקטישן שכל בכלל נישט אפהענגיג פון א פארגלייך מיט אונזערע פיזישע כוחות. די שאלה איז נאר צי מיר וואלטן געוואלט טאן אזא פעולה וואס איז געריכטעט אויף דעם אביעקט'ס עקזיסטענץ, ווען עס וואלט געווען אין אונזער כוח.

די מאראלישע מעגליכקייט מוז דעריבער קומען פאר דער פעולה. דער יסוד וואס באשטימט די פעולה איז דא נישט דער אביעקט, נאר דער ווילן'ס געזעץ.

די איינציגע אביעקטן פון דעם פראקטישן שכל זענען גוטס און שלעכטס. מיט גוטס מיינט מען א זאך וואס מען מוז וועלן, און מיט שלעכטס א זאך וואס מען מוז אפשטויסן. ביידע לויטן פרינציפ פונעם שכל.

אויב דער באגריף פון גוטס קומט נישט פון א פראקטישן געזעץ וואס גייט אים פאראויס, נאר דארף אליין דינען אלס יסוד פארן געזעץ, קען ער נאר זיין דער באגריף פון עפעס וואס זיין עקזיסטענץ זאגט צו צופרידנקייט. נאר אזוי באשטימט ער דעם מענטש'ס כוח צו האנדלען, דאס הייסט די פעאיגקייט פון באגערן צו מאכן דעם גוטס א ווירקליכקייט.

מען קען אבער נישט וויסן אפריארי וועלכע פארשטעלונג וועט ברענגען צופרידנקייט און וועלכע, פארקערט, אומצופרידנקייט. דעריבער וואלט די דערפארונג געדארפט באשטימען וואס איז דירעקט גוט און וואס דירעקט שלעכט. דאס וואס מען קען דערפארן אין דעם מענטש אליין איז זיין געפיל פון צופרידנקייט און אומצופרידנקייט, א געפיל וואס געהערט צום אינערליכן חוש.

אזוי וואלט "דירעקט גוט" באדייט נאר דאס וואס איז דירעקט פארבונדן מיט א געפיל פון צופרידנקייט, און "דירעקט שלעכט" דאס וואס ברענגט גלייך ווייטאג.

אבער דאס איז קעגן דעם אופן ווי מיר נוצן די שפראך. מיר מאכן א חילוק צווישן "אנגענעם" און "גוט", און צווישן "אומאנגענעם" און "שלעכט". מיר פארלאנגען אז גוטס און שלעכטס זאלן שטענדיג גע'משפט ווערן דורכן שכל, דורך באגריפן וואס מען קען מיטטיילן מיט יעדן. נישט דורך א פשוטן געפיל וואס באגרעניצט זיך אויף באזונדערע זאכן און דעם מענטש'ס פערזענליכע רגישות צו זיי.

פון דער אנדערער זייט קען מען נישט פארבינדן אפריארי א דירעקטע צופרידנקייט אדער אומצופרידנקייט מיט קיין פארשטעלונג פון אן אביעקט. דער פילאזאף וואס האלט אז ער מוז שטעלן דעם געפיל פון צופרידנקייט אינעם יסוד פון זיין פראקטישן אורטייל, וואלט דעריבער געדארפט רופן "גוט" דאס וואס איז א מיטל צו דערגרייכן אנגענעמקייט. "שלעכט" וואלט געווען דאס וואס ברענגט אומאנגענעמקייט און ווייטאג.

אבער צו אורטיילן איבער דער באציאונג פון מיטלען צו צילן געהערט, אן ספק, צום שכל. נאר דער שכל קען איינזען דעם פארבינדונג פון מיטלען מיט זייערע צילן. דעריבער קען מען אויך באשטימען דעם ווילן אלס א כוח פון צילן, ווייל די צילן דינען שטענדיג אלס יסודות וואס באשטימען דאס באגערן לויט פרינציפן.

דאך וואלטן די פראקטישע מאקסימעס וואס קומען פונעם באגריף פון גוטס נאר אלס א מיטל, נישט אנטהאלטן קיין גוטס אין זיך אליין. זיי וואלטן שטענדיג געווען גוט נאר פאר עפעס אנדערש, אין באציאונג צו דער זאך וואס מען וויל. גוטס וואלט שטענדיג געווען נאר דאס נוצליכע. און וואס עס איז נוצליך פאר וואלט געדארפט ליגן אויסער דעם ווילן, אין דער געפיל־דערפארונג.

אויב מען מוז אבער אונטערשיידן דעם אנגענעמען געפיל פונעם באגריף פון גוטס, וואלט נישט געווען אין ערגעץ קיין דירעקט גוטס. מען וואלט געדארפט זוכן גוטס נאר אין מיטלען צו עפעס אנדערש, צו עפעס אנגענעם.

"וואוילזיין" אדער "צרה" באדייטן שטענדיג נאר די באציאונג צו אונזער צושטאנד פון אנגענעמקייט אדער אומאנגענעמקייט, פון פארגעניגן אדער ווייטאג. ווען מיר ווען אדער אפשטויסן א זאך אין דעם זין, געשעט עס נאר וויפיל זי האט צו טאן מיט אונזערע חושים און רירט אונזער געפיל פון צופרידנקייט אדער אומצופרידנקייט.

"גוטס" אדער "שלעכטס", טוב אדער רע, באדייטן אבער שטענדיג די באציאונג צום רצון, צום ווילן, ווען ער ווערט באשטימט דורכן געזעץ פונעם שכל צו מאכן עפעס פאר זיין אביעקט. דער ווילן ווערט דעמאלט נישט דירעקט באשטימט דורך דעם אביעקט

אדער זיין פארשטעלונג. ער איז א כוח צו מאכן דעם באפעל פונעם שכל פאר דער סיבה וואס ווירקט אויף די מעשים דורך וועלכע אן אביעקט קען ווערן א ווירקליכקייט.

גוטס און שלעכטס באציען זיך דעריבער בעיקר צו מעשים, נישט צום מענטש'ס געפיל־צושטאנד. אויב עפעס זאל זיין גוט אדער שלעכט אין אלע הינזיכטן, אן קיין באדינגונג, קען מען דאס זאגן נאר אויפן אופן ווי מען פירט אויס די זאך, און דעריבער אויפן מענטש וואס פירט זי אויס. א גוטער אדער א שלעכטער מענטש, נישט די זאך אליין.

מען קען, פארשטייט זיך, אויסלאכן דעם סטאאיקער וואס שרייט בעת זיינע שטארקסטע רעומאטישע ווייטאגן: "ווייטאג, דו מעגסט מיר נאך מער מוטשען, אבער איך וועל קיינמאל נישט מודה זיין אז דו ביסט א שלעכטס." אבער ער האט דאך רעכט.

א צרה איז עס טאקע. דאס שפירט ער, און דאס דריקט אויס זיין געשריי. אבער ער האט נישט קיין סיבה אנצונעמען אז עפעס שלעכטס איז געשען צו אים אליין אין דעם מאראלישן זין. דער ווייטאג פארמינערט נישט אפילו אביסל די חשיבות פון זיין פערזענליכקייט. ער מאכט נאר זיין מצב ערגער.

איין איינציגער שקר וואס ער וואלט געשפירט אין זיך וואלט צובראכן זיין מוט. דער ווייטאג קען אים אבער גאר דערהייבן, ווען ער שפירט אז ער האט נישט באגאנגען קיין שלעכטן טאט דורך וועלכן ער פארדינט א שטראף.

עס איז נישט קיין ספק אז אין דעם אורטייל פון אונזער פראקטישן שכל פארנעמט אונזער וואוילזיין און ליידן א גרויסן ארט. וויפיל עס האט צו טאן מיט אונזער נאטור אלס א באשעפעניש פון חושים, געהערט עס צו אונזער גליק. נאר דארף מען דעם גליק באטראכטן ווי דער שכל פארלאנגט: נישט לויט א פארבייגייענדיגן געפיל, נאר לויט דעם איינפלוס וואס א געשעעניש האט אויף אונזער גאנץ לעבן און אויף אונזער צופרידנקייט דערמיט. אבער נישט אלץ האט צו טאן מיט דעם.

דער מענטש האט געברויכן. אזוי לאנג ווי ער געהערט צו דער וועלט פון די חושים, לייגט זיין גשמיות'דיגע נאטור אים כסדר אויף די פליכט צו זארגן פאר אירע אינטערעסן און זיך מאכן פראקטישע מאקסימעס פאר איר גליק. אבער ער איז נישט אויף אזא מדרגה ווי א חיה, אז ער זאל זיין גלייכגילטיג צו אלץ וואס דער שכל זאגט פאר זיך אליין, און נוצן דעם שכל נאר אלס א כלי צו באפרידיגן זיינע געברויכן.

אז דער מענטש האט א שכל הייבט אים בכלל נישט העכער פון דער פשוטער חיה'ישער מדרגה, ווען דער שכל דארף אים נאר העלפן דערגרייכן דאס וואס די חיות דערגרייכן מיט זייער אינסטינקט. דעמאלט וואלט דער שכל געווען נאר א באזונדערער וועג ווי די נאטור באוואפנט דעם מענטש פאר די זעלבע צילן וואס זי האט באשטימט פאר די חיות, אן געבן אים א העכערן ציל.

לויט דער נאטור'ס איינריכטונג דארף דער מענטש טאקע דעם שכל, כדי שטענדיג צו האבן אין זינען זיין וואוילזיין און ליידן. אבער אויסער דעם האט ער נאך א צווייטע, העכערע שליחות: גוטס און שלעכטס אין זיך אליין. דערוועגן קען אורטיילן נאר דער ריינער שכל, וואס איז אין דעם פאל נישט באאיינפלוסט פון די חושים.

זיין שליחות איז נישט נאר צו נעמען די שאלה אין באטראכט, נאר אויך אינגאנצן אונטערצושטיידן דעם מאראלישן אורטייל פונעם ערשטן און מאכן אים פאר דער העכערער באדינגונג.

די מאראלישע מאטיוון פון דעם ריינעם פראקטישן שכל

דער עצם פון יעדן מאראלישן ווערט אין מעשים איז אז דער מאראלישער געזעץ באשטימט דירעקט דעם רצון. אויב דער ווילן ווערט טאקע באשטימט אין איינקלאנג מיטן מאראלישן געזעץ, אבער דורך א געפיל, פון סיי וועלכן סארט, וואס מען האלט פאר א גענוגנדיקן יסוד צו באשטימען דעם ווילן, נישט צוליב דעם געזעץ אליין, האט די פעולה א געזעצליכן ווערט, אבער נישט קיין מאראלישן ווערט.

מיט "מאטיוו" מיינט מען דעם פערזענליכן יסוד וואס באשטימט דעם ווילן ביי א באשעפעניש וואס זיין שכל איז נישט שוין פון נאטור אליין אין איינקלאנג מיטן אביעקטיוון געזעץ. דערפון קומט אויס קודם אז מען קען נישט צושרייבן דעם געטליכן רצון קיין מאטיוו. דער מאטיוו פונעם מענטשליכן ווילן קען קיינמאל נישט זיין עפעס אנדערש ווי דער מאראלישער געזעץ.

דער אביעקטיווער יסוד מוז שטענדיג און אינגאנצן זיין גלייכצייטיג אויך דער גענוגנדיקער פערזענליכער יסוד פון דער פעולה, ווען די פעולה דארף נישט נאר מקיים זיין דעם אות פונעם געזעץ, נאר אויך זיין גייסט. [2]

אין די אינטערעסן פונעם מאראלישן געזעץ, כדי אים צו געבן אן איינפלוס אויפן ווילן, טאר מען נישט זוכן קיין אנדער מאטיוו וואס קען ערזעצן דעם מאראלישן מאטיוו. דאס וואלט נאר געמאכט צביעות, נישט געהאט קיין פעסטן קיום. אפילו צולאזן נאך אנדערע מאטיוון, ווי דעם מאטיוו פון נוץ, נעבן דעם מאראלישן געזעץ וואלט געווען געפארפול.

עס בלייבט אונז דעריבער נאר צו באשטימען גענוי ווי דער מאראלישער געזעץ קען ווערן א מאטיוו. און אויב ער קען, וואס קומט פאר אינעם מענטש'ס כוח פון באגערן אלס ווירקונג פון דעם יסוד?

ווי א געזעץ פאר זיך אליין קען דירעקט באשטימען דעם ווילן, וואס איז דער עצם פון יעדער מאראלישקייט, איז א פראבלעם וואס דער מענטשליכער שכל קען נישט לייזן. עס איז ענליך צום פראבלעם ווי א פרייער ווילן איז מעגליך. מיר דארפן דעריבער נישט ווייזן אפריארי פון וואנען דער געזעץ באקומט דעם כוח אנצוטרייבן. מיר דארפן נאר ווייזן וויפיל אזא מאטיוו ווירקט, אדער ריכטיגער, דארף ווירקן, אויפן גייסט.

דער עצם פון יעדער באשטימונג פונעם ווילן דורכן מאראלישן געזעץ איז אז דער פרייער ווילן ווערט באשטימט נאר דורכן געזעץ. נישט נאר אן דער מיטווירקונג פון די תאוות פון די חושים, נאר אפילו מיטן אויסשליסן זייער איינפלוס און זיך אפזאגן פון אלע תאוות, וויפיל זיי קענען שטערן דעם געזעץ. אין דעם הינזיכט איז די ווירקונג פונעם מאראלישן געזעץ אלס מאטיוו נאר נעגאטיוו, און אזוי קען מען זי דערקענען אפריארי.

יעדע תאוה און יעדער מאטיוו פון די חושים זענען געגרינדעט נאר אויף געפיל. די נעגאטיווע ווירקונג אויף דעם געפיל דורכן אוועקרוקן די תאוות איז אליין אויך א געפיל. מיר קענען דעריבער איינזען אפריאָרי אז דער מאראלישער געזעץ, אלס דער יסוד וואס באשטימט דעם ווילן, דארף דורכן אוועקרוקן אונזערע נייגונגען ארויסרופן א געפיל וואס מען קען רופן ווייטאג.

דא האבן מיר דעם ערשטן, און אפשר דעם איינציגן פאל, ווען מיר קענען דורך באגריפן אפריאָרי באשטימען די באציאונג פון וויסן צו א געפיל פון צופרידנקייט אדער אומצופרידנקייט. דא רעדט זיך פון דעם וויסן פון דעם ריינעם פראקטישן שכל.

אלע נייגונגען צוזאמען, וואס מען קען אויך אריינשטעלן אין א פארבונדענער סיסטעם און זייער באפרידיגונג רופן אייגענעם גליק, מאכן אויס דעם עגאיזם. ער איז אדער עגאיזם פון זעלבסטליבע, וואס שטעלט דאס אייגענע וואוילזיין העכער פון אלץ; אדער עגאיזם פון זיך אליין געפעלן. דאס ערשטע הייסט אייגענליבע. דאס צווייטע הייסט גאוה, א פארבלענדטער הויכער חשבון פון זיך אליין.

דער ריינער פראקטישער שכל באגרעניצט די זעלבסטליבע. דאס נאטירליכע געפיל ווירקט אין אונז שוין פארן מאראלישן געזעץ. דער שכל לאזט עס אבער נאר אונטער דער באדינגונג אז עס זאל שטימען מיטן געזעץ. דעמאלט קען עס הייסן שכל'דיגע זעלבסטליבע.

די גאוה אבער צעברעכט דער שכל אינגאנצן. אלע פאדערונגען פון זיך־שעצן וואס גייען פאראויס דעם איינקלאנג מיטן מאראלישן געזעץ זענען ליידיג און האבן נישט קיין רעכט. די זיכערקייט אין אן אופן פון טראכטן וואס שטימט מיטן געזעץ איז די ערשטע באדינגונג פון יעדן מענטשליכן ווערט, ווי מיר וועלן נאך דערקלערן. ביז דער באדינגונג איז מקוים, זענען אזעלכע פאדערונגען פאלש און אין קעגנזאץ דערצו.

די נייגונגען צו זיך־שעצן זענען דעריבער צווישן די נייגונגען וואס דער מאראלישער געזעץ רוקט אוועק, ווען זייער שעצונג דארף זיך שטיצן אויף מאראל. דער געזעץ צוברעכט דעריבער די גאוה.

אבער דער געזעץ האט אויך עפעס פאזיטיוו אין זיך: די פארעם פון שכל'דיגן כוח צו האנדלען, דאס הייסט פרייהייט. ווען ער שוואכט אפּ די גאוה אין קעגנזאץ צו די נייגונגען אין אונז, ווערט ער גלייכצייטיג א זאך פון כבוד. ווען ער אינגאנצן פארניכטעט די גאוה, דערנידערט זי, ווערט ער א זאך פון דעם גרעסטן כבוד.

ער איז דעריבער אויך א יסוד פון א פאזיטיוון געפיל וואס קומט נישט פון דערפארונג און קען דערקענט ווערן אפריאָרי. כבוד פארן מאראלישן געזעץ איז א געפיל וואס ווערט געשאפן דורכן שכל. דאס איז דער איינציגער געפיל וואס מיר קענען דערקענען אינגאנצן אפריאָרי, און וועמענס נויטווענדיגקייט מיר קענען איינזען.

אין דער פריערדיגער אפטיילונג האבן מיר געזען אז אלץ וואס קומט פארן מאראלישן געזעץ אלס א זאך פונעם ווילן ווערט דורך דעם געזעץ אליין אויסגעשלאסן אלס א באדינגונגסלאָז גוטער יסוד וואס באשטימט דעם ווילן. דער געזעץ איז די העכסטע באדינגונג פון דעם פראקטישן שכל.

נאר די פראקטישע פארעם, דאס טויגן פון דער מאקסימע פאר אן אלגעמיינער געזעצגעבונג, באשטימט צום ערשטן וואס איז באמת גוט אין זיך. זי גרינדעט די מאקסימע פונעם ריינעם ווילן, וואס נאר ער אליין איז גוט אין אלע הינזיכטן.

אבער מיר געפינען אונזער נאטור אלס א גשמיות'דיגער באשעפעניש אזוי איינגעשטעלט, אז די זאכן וואס מיר באגערן, צי פון האפענונג אדער מורא, טשעפען זיך קודם כל אן אין אונז. זיי זוכן קודם כל צו מאכן גילטיג די פאדערונגען פון אונזער איך, וואס קען ווערן באשטימט דורך געפילן, ווי עס וואלט געווען דער גאנצער עיקר. כאטש זיינע מאקסימעס טויגן בכלל נישט פאר אן אלגעמיינער געזעצגעבונג.

מען קען רופן זעלבסטליבע די נייגונג צו מאכן דעם אייגענעם איך און די יסודות פון זיין פערזענליכן אויסוואל פארן יסוד פון דעם ווילן בכלל. ווען זי מאכט זיך פאר א געזעצגעבער און פאר א באדינגונגסלאזן פראקטישן פרינציפ, הייסט עס גאוה.

דער מאראלישער געזעץ איז אליין אמת'דיג אביעקטיוו אין אלע הינזיכטן. ער שליסט אינגאנצן אויס דעם איינפלוס פון זעלבסטליבע אויפן העכסטן פראקטישן פרינציפ, און רוקט אינגאנצן אוועק די גאוה וואס מאכט די פערזענליכע באדינגונגען פון זעלבסטליבע פאר געזעצן.

וואס רוקט אוועק אונזער גאוה אפילו אין אונזער אייגענעם אורטייל, מאכט אונז עניוות'דיג. דער מאראלישער געזעץ דערנידערט דעריבער יעדן מענטש ווען ער פארגלייכט אים מיט די נייגונגען פון זיין נאטור. דאס וואס זיין פארשטעלונג אלס יסוד פון אונזער ווילן מאכט אונז עניוות'דיג אין אונזער באוואוסטזיין, וועקט כבוד פאר זיך, וויפיל עס איז פאזיטיוו און א יסוד וואס באשטימט. דער מאראלישער געזעץ איז דעריבער אויך פערזענליך א יסוד פון כבוד.

אלץ וואס געהערט צו זעלבסטליבע געהערט נאר צו נייגונגען, און יעדע נייגונג שטיצט זיך אויף געפילן. ווען דער געזעץ רוקט אוועק אלע נייגונגען פון זעלבסטליבע, האט דאס נויטווענדיג אן איינפלוס אויפן געפיל. דעריבער פארשטייען מיר ווי מען קען איינזען אפריארי אז דער געזעץ ווירקט אויף דעם געפיל: פון איין זייט נעגאטיוו, אבער פון דער אנדערער זייט, אין באציאונג צו דער באגרעניצונג מכוח דעם ריינעם פראקטישן שכל, פאזיטיוו.

מען דארף דעריבער נישט אננעמען עפעס א באזונדערן "פראקטישן" אדער "מאראלישן" געפיל וואס גייט פאראויס דעם מאראלישן געזעץ, אדער א געפיל וואס ליגט אין זיין יסוד.

[2] מען קען זאגן אויף יעדער פעולה וואס איז לויטן געזעץ אבער איז נישט געטאן געווארן צוליב דעם געזעץ אליין, אז זי איז א מאראליש גוטער טאט לויטן אות, אבער נישט לויטן גייסט. - דער איבערזעצער.

דער מאראלישער געזעץ איז דער פארמאלער יסוד וואס באשטימט די פעולה דורך דעם ריינעם פראקטישן שכל. דער זעלבער געזעץ איז דער אינהאלטליכער, אבער נאר אביעקטיווער יסוד וואס באשטימט די זאכן פון דער פעולה אונטער די נעמען גוטס און שלעכטס. ער איז דעריבער גלייכצייטיג אויך דער פערזענליכער יסוד, דער מאטיוו צו דער פעולה.

ער האט אן איינפלוס אויף דעם מענטש'ס מאראלישע נאטור און וועקט א געפיל וואס העלפט דעם געזעץ ווירקן אויפן ווילן. עס גייט נישט פאראויס קיין געפיל אינעם מענטש וואס דארף צוגרייטן מאראלישקייט. דאס וואלט געווען אוממעגליך, ווייל יעדעס געפיל געהערט צו די חושים, אבער דער מאטיוו פון א מאראלישן אופן פון טראכטן מוז זיין פריי פון יעדע באדינגונג פון די חושים.

דער געפיל־באדן וואס ליגט אין יסוד פון אונזערע נייגונגען איז טאקע די באדינגונג פאר דעם געפיל וואס מיר רופן כבוד. אבער די סיבה וואס באשטימט דעם געפיל ליגט אין דעם ריינעם פראקטישן שכל. צוליב זיין אפשטאמונג מוז דער געפיל דעריבער הייסן נישט געווירקט דורך די חושים, נאר פראקטיש געווירקט.

ווען די פארשטעלונג פונעם מאראלישן געזעץ נעמט אוועק די השפעה פון אייגענליבע און די אומבארעכטיגטע דרייסטקייט פון גאוה, פארמינערט זי די שטערונגען פאר דעם ריינעם פראקטישן שכל. זי ווייזט דעם פארצוג פון זיין אביעקטיוון געזעץ קעגן די תאוות. אזוי גיט זי דעם געזעץ די איבערגעוויכט אינעם שכל'ס אורטייל, דורכן אוועקרוקן דעם קעגנוויכט פון די תאוות.

כבוד פארן געזעץ איז דעריבער נישט א מאטיוו וואס קומט פאר דער מאראלישקייט, נאר די מאראלישקייט אליין. ווען דער פרייער שכל שאפט אפ אלע פאדערונגען פון זעלבסטליבע, גיט ער דערמיט א גרויסן חשיבות דעם געזעץ, וואס האט איצט אליין דעם איינפלוס.

מען דארף אבער באמערקן אז כבוד ווירקט אויפן געפיל, דאס הייסט אויף די חושים פון א שכל'דיגן באשעפעניש. עס נעמט דעריבער שוין אן אז ער האט חושים און איז באגרעניצט. מען קען נישט צושרייבן כבוד פארן געזעץ דעם העכסטן באשעפעניש, אדער איינעם וואס איז פריי פון אלע חושים און האט דעריבער נישט קיין שטערונג פון זיי צו דעם פראקטישן שכל.

דער געפיל וואס מען רופט מאראליש ווערט דעריבער געוועקט נאר דורך שכל. ער דינט נישט צו אורטיילן איבער פעולות, און זיכער נישט צו גרינדן דעם מאראלישן געזעץ אליין. ער איז נאר א מאטיוו צו מאכן דעם געזעץ פאר א מאקסימע.

מיט וואס פאר א נאמען קען מען רופן דעם באזונדערן געפיל וואס מען קען נישט פארגלייכן מיט קיין געפיל וואס קומט פון די חושים? ער איז אזוי אייגנארטיג אז ער זעט אויס צו געהערן נאר צום רשות פונעם שכל, און דווקא דעם ריינעם פראקטישן שכל.

כבוד איז שייך נאר צו מענטשן, קיינמאל נישט צו זאכן. זאכן קענען וועקן אין אונז נייגונגען. לעבעדיגע באשעפענישן, ווי פערד און הינט, קענען אפילו וועקן ליבשאפט. א ים, א וואולקאן אדער א רויב־חיה קענען וועקן מורא. אבער זיי וועלן קיינמאל נישט וועקן אין אונז כבוד.

דער געפיל וואס קומט שוין נאענטער דערצו איז באוואונדערונג. באוואונדערונג אלס א שטארקע אויפרעגונג, א דערשטוינונג, קען שייך זיין אויך צו זאכן: הימל־הויכע בערג, די צאל, גרויסקייט און ווייטקייט פון די הימל־קערפערס, די שטארקייט און שנעלקייט פון געוויסע חיות, און אזוי ווייטער. אבער דאס אלץ איז נאך נישט כבוד.

א מענטש קען זיין פאר אונז א זאך פון ליבשאפט, מורא אדער באוואונדערונג, אפילו ביז דערשטוינונג. דערמיט ווערט ער נאך נישט א זאך פון כבוד. פאנטענעל זאגט: "פאר א פארנעמען מענטש בויג איך זיך, אבער מיין גייסט בויגט זיך נישט."

איך קען צוגעבן: פאר א מענטש פון א נידעריגן שטאנד, אין וועמען איך זע אן ערליכקייט פון כאראקטער וואס איך באמערק נישט ביי זיך אין אזא מאס, בויגט זיך מיין גייסט, צי איך וויל אדער נישט. אפילו ווען איך האלט דערביי מיין קאפ אזוי הויך אז ער זאל קלאר זען דעם פארצוג פון מיין שטאנד איבער זיין.

פארוואס איז דאס אזוי? ווייל זיין ביישפיל שטעלט מיר פאר א געזעץ וואס דערנידערט מיין גאווה ווען איך פארגלייך אים מיט מיין אויפפירונג. איך זע אויך אין מעשים אז מען קען דעם געזעץ מקיים זיין און מאכן אים א ווירקליכקייט.

אפילו ווען איך אנערקען ביי זיך די זעלבע מדרגה פון ערליכקייט, בלייבט דער כבוד פאר אים. ביי מענטשן איז אלץ גוטס שטענדיג אומפולקאם. דער געזעץ, דורך א ביישפיל וואס מען זעט פאר די אויגן, שלאגט דעריבער אפ מיין גאווה.

כבוד איז א שטייער וואס מיר קענען נישט אפזאגן פארדינסט. אפילו ווען מיר קענען אויסערליך זיך צוריקהאלטן פון אים, קענען מיר נישט פארמיידן אים צו שפירן אינעווייניג.

כבוד איז בשום אופן נישט קיין געפיל פון תענוג. מען גיט אים אפ פאר איינעם אדער א צווייטן נישט גערן. מען זוכט שטענדיג, כדי זיך צו געבן א נחת־רוח, עפעס א חסרון אין אים. אזוי וויל מען זיך ארויסהעלפן פון דער דערנידערונג וואס אזא ביישפיל ברענגט אין אונז אריין.

אפילו נפטרים זענען נישט שטענדיג באשיצט פון דער קריטיק, איבערהויפט ווען זייער ביישפיל זעט אויס אוממעגליך נאכצומאכן. אפילו דער מאראלישער געזעץ אליין אין זיין פייערליכן גרויסקייט מוז צוליב דער שטרעבונג זיך באשיצן פון דעם נישט־רעספעקטירן.

מען רעדט זיך, למשל, איין אז מען דארף דערצו צושרייבן עפעס א פניה. מען זוכט אונטער דער ווערדיגקייט עפעס אן אינערליכע נייגונג, און וויל דורך געוויסע פניות דערזען נאר א פשוטע אנווייזונג פון נוץ. אלץ כדי ארויסצוקומען פון דעם שרעק־וועקנדיגן כבוד וואס באשטראפט אזוי שטרענג אונזער אייגענע אומווערדיגקייט.

פונדעסטוועגן איז דערין אזוי וויניג אומאנגענעמקייט, אז ווען מען האט נאר איינמאל אפגעלייגט די גאווה און גיט דעם כבוד א פראקטישן איינפלוס, קען מען זיך נישט זאט אנקוקן אויף דער הערליכקייט פונעם געזעץ. די נשמה אליין זעט אויס זיך דערהייבן, ווי זי וואלט געזען איבער זיך און איבער איר פארגענגליכער נאטור דעם הייליגן געזעץ.

כבוד פארן מאראלישן געזעץ איז דעריבער דער איינציגער און גלייכצייטיג דער אומבאצווייפלטער מאראלישער מאטיוו. דער געפיל קען נישט ווערן געריכטעט אויף אן אביעקט אויסער דורך דעם יסוד.

קודם כל באשטימט דער מאראלישער געזעץ אביעקטיוו און דירעקט דעם ווילן אינעם שכל'ס אורטייל. אבער פרייהייט, וואס איר כוח צו האנדלען ווערט באשטימט נאר דורכן געזעץ, באשטייט דערין אז זי באגרעניצט אלע נייגונגען, דעריבער אויך די שעצונג פונעם מענטש אליין, דורך דער באדינגונג נאכצופאלגן איר ריינעם געזעץ.

די באגרעניצונג ווירקט אויפן געפיל און ברענגט אן אומצופרידנקייט וואס מיר קענען דערקענען אפריארי מכוח דעם מאראלישן געזעץ. דאס איז א נעגאטיווע ווירקונג. זי קומט פון דעם ריינעם פראקטישן שכל און שטעלט זיך קעגן דעם מענטש'ס פעולות, וויפיל די נייגונגען זענען זייער יסוד. זי שטעלט זיך אויך קעגן זיין מיינונג איבער זיין אייגענעם ווערט, וואס פאלט צו גארנישט אן איינקלאנג מיטן מאראלישן געזעץ.

אין דעם הינזיכט איז די ווירקונג פונעם געזעץ אויפן געפיל נאר דערנידערונג. כאטש מיר קענען באמערקן דאס אפריארי, דערקענען מיר דערין נישט דעם כוח פונעם ריינעם פראקטישן געזעץ אלס מאטיוו, נאר זיין קעגנשטעל צו די תאוות פון די חושים.

אבער דער געזעץ איז דאך אביעקטיוו. אין דעם ריינעם שכל'ס פארשטעלונג איז ער א דירעקטער יסוד וואס באשטימט דעם ווילן. דעריבער איז די דערנידערונג נאר אין באציאונג צו דער ריינקייט פונעם געזעץ. דאס אפוואַרפן די פאדערונג פון מאראלישער זיך־שעצונג, די דערנידערונג, שטייט אויף דער זייט פון די חושים. דאס דערהייבן די מאראלישע, פראקטישע שעצונג פונעם געזעץ אליין שטיצט זיך אויף א שכל'דיגער סיבה. דערפאר איז עס א פאזיטיווער געפיל וואס מען קען דערקענען אפריארי.

יעדע פארמינערונג פון שטערונגען צו א פעולה העלפט שוין דער פעולה אליין. אנערקענען דעם מאראלישן געזעץ מיינט זיין באוואוסטזיניג אין דער פעולה פון דעם פראקטישן שכל מכוח אביעקטיווע יסודות. דער שכל ווייזט נישט זיין ווירקונג אויף מעשים נאר ווייל פערזענליכע סיבות פון געפילן שטערן אים.

מען דארף דעריבער קוקן אויף כבוד פארן מאראלישן געזעץ אלס דעם שכל'ס פאזיטיווע, אבער אומדירעקטע ווירקונג אויפן געפיל. ער שוואכט אפ דעם שעדליכן איינפלוס פון די נייגונגען דורכן דערנידערן די גאוה. אזוי איז ער א פערזענליכער יסוד פאר מעשים, א מאטיוו צו מקיים זיין דעם געזעץ און א יסוד פון א מאקסימע זיך צו פירן לויט אים.

פון דעם באגריף "מאטיוו" קומט דער באגריף "אינטערעס". מען קען אים נישט צושרייבן קיין באשעפעניש אויסער איינער וואס האט שכל. ער מיינט דעם ווילן'ס מאטיוו ווען דער שכל שטעלט אים פאר.

דער געזעץ אליין דארף זיין דער מאטיוו אין א מאראליש גוטן ווילן. דער מאראלישער אינטערעס איז דעריבער א ריינער אינטערעס פון דעם פראקטישן שכל, פריי פון די חושים. אויפן באגריף פון אינטערעס גרינדעט זיך אויך דער באגריף פון מאקסימע. א מאקסימע איז נאר דעמאלט באמת מאראליש ווען זי שטיצט זיך נאר אויפן אינטערעס צו מקיים זיין דעם געזעץ.

אלע דריי באגריפן, מאטיוו, אינטערעס און מאקסימע, זענען שייך נאר צו באגרעניצטע באשעפענישן. זיי נעמען אלע אן די באגרעניצקייט פון דער נאטור פונעם באשעפעניש. די פערזענליכע אייגנשאפטן פון זיין אויסוואל שטימען נישט פון זיך אליין מיט די

אביעקטיווע געזעצן פון דעם פראקטישן שכל. ער דארף ווערן געוועקט צו האנדלען, ווייל אן אינערליכע שטערונג שטייט אים אין וועג. אויף דעם געטליכן ווילן זענען די באגריפן נישט שייך.

עס ליגט עפעס באזונדערס אין דער גרענעצלאזער שעצונג פונעם ריינעם מאראלישן געזעץ, אן קיין פניה פון נוץ, ווי דער פראקטישער שכל שטעלט אים אונז פאר צו מקיים זיין. זיין קול צווינגט אפילו דעם דרייסטסטן פארברעכער צו ציטערן און זיך צו באהאלטן פאר זיין אייגענעם בליק.

מען דארף זיך דעריבער נישט וואונדערן ווען דער טראכטנדער שכל געפינט אז דער איינפלוס פון א פשוטער שכל'דיגער אידעע אויפן געפיל קען נישט גענוג דערקלערט ווערן. מען מוז זיך באגנוגענען מיט דעם וואס מען קען איינזען אפריארי: אז דער געפיל איז אומצעטיילבאר פארבונדן מיט דער פארשטעלונג פון א מאראלישן געזעץ אין יעדן באגרעניצטן שכל'דיגן באשעפעניש.

אויב דער געפיל פון כבוד וואלט געווען א געפיל פון די חושים, א תענוג־געפיל געגרינדעט אויף אן אינערליכן חוש, וואלט געווען אומזיסט זיך צו מוטשען צו אנטדעקן זיין פארבינדונג מיט אן אידעע אפריארי. אבער ער האט צו טאן נאר מיטן פראקטישן, מיט דער פארשטעלונג פונעם געזעץ נאר לויט זיין פארעם, נישט צוליב עפעס אן אביעקט דערפון.

דער געפיל קען דעריבער נישט ווערן גערעכנט אלס תענוג און אויך נישט אלס צער. דאך וועקט ער אן אינטערעס צו מקיים זיין דעם געזעץ, וואס מיר קענען רופן מאראליש. אויך די פעאיגקייט צו האבן אזא אינטערעס אין דעם געזעץ, אדער דער כבוד פארן מאראלישן געזעץ אליין, איז דער אמת'ער מאראלישער געפיל.

פליכט און מענטשליכער כבוד

דער באוואוסטזיין אז דער ווילן גיט זיך פריי אונטער דעם געזעץ, כאטש דאס איז פארבונדן מיט אן אומפארמיידליכן צוואנג אויף אלע תאוות, איז דער כבוד פארן געזעץ. דער צוואנג קומט נאר פון דעם אייגענעם שכל. דער געזעץ וואס פארלאנגט און וועקט דעם כבוד איז, ווי מען זעט, קיין אנדערער נישט ווי דער מאראלישער. קיין אנדער געזעץ שליסט נישט אויס אלע נייגונגען פון זייער דירעקטן איינפלוס אויפן ווילן.

א פעולה וואס איז אביעקטיוו־פראקטיש לויט דעם געזעץ, נאכן אויסשליסן אלע יסודות וואס קומען פון נייגונגען, הייסט פליכט. דווקא דורך דעם אויסשליסן ליגט אינעם באגריף פון פליכט א פראקטישע געצוואונגנקייט, א באשטימונג צו מעשים אפילו ווען מען טוט זיי נישט גערן.

דער געפיל וואס קומט פונעם באוואוסטזיין פון דער געצוואונגנקייט קומט נישט פון די חושים. עס ווערט נישט געווירקט דורך עפעס א זאך פון די אויסערליכע חושים. עס איז א ריין פראקטישער געפיל, וואס ווערט מעגליך דורך א פריערדיגער אביעקטיווער באשטימונג פונעם ווילן און דעם שכל'ס כוח צו האנדלען.

דער געפיל, אלס אונטערגעגעבן צום געזעץ ווי א באפעל, אנטהאלט נישט קיין צופרידנקייט, נאר ענדערש אומצופרידנקייט. אבער וויבאלד דער צוואנג קומט נאר פון דער געזעצגעבונג פונעם אייגענעם שכל, אנטהאלט ער אויך א דערהייבונג פונעם גייסט און א פערזענליכע ווירקונג אויפן געפיל, וויפיל דער ריינער פראקטישער שכל איז זיין איינציגע סיבה.

אין דער באציאונג צום לעצטן קען מען אים אננעמען מיט דער אייגענער הסכמה. דער מענטש אנערקענט דא אז ער באשליסט דאס אן קיין פערזענליכן אינטערעס. ער אנערקענט אן אינגאנצן אנדערן אינטערעס וואס ווערט געשאפן דערמיט פאר אים, א ריין פראקטישן און פרייען אינטערעס.

נישט עפעס א תאוה רופט אים אן אנצונעמען דעם אינטערעס און טאן א פעולה וואס שטימט מיט דער פליכט. דער שכל באפעלט דאס אן קיין באדינגונגען דורכן פראקטישן געזעץ. דער צוואנג וועקט באמת אזא אינטערעס, אבער דערמיט באקומט ער דעם באזונדערן נאמען: כבוד.

דער באגריף פון פליכט פארלאנגט אין די מעשים, פון דער אביעקטיווער זייט, אז זייער מאקסימע זאל שטימען מיטן געזעץ. פון דער פערזענליכער זייט פארלאנגט ער כבוד פארן געזעץ אלס דעם איינציגן אופן ווי דער ווילן ווערט באשטימט דורך אים.

דערויף בויט זיך דער חילוק צווישן זיך פירן אין איינקלאנג מיט דער פליכט און זיך פירן מכוח פליכט, דאס הייסט מכוח כבוד פארן געזעץ. דאס ערשטע, געזעצליכקייט, קען זיין אפילו ווען נייגונגען באשטימען דעם ווילן. דאס צווייטע, מאראלישקייט, מוז באשטיין נאר דערין אז די פעולה געשעט מכוח פליכט, נאר צוליב דעם געזעץ אליין.

[דערקלערונג פונעם איבערזעצער: קאנט רעדט ווייטער דערוועגן אז מעשים מוזן קומען פון א געפיל פון פליכט, פון דעם וואס מען שפירט זיך מחויב אזוי צו טאן. נישט ווייל עס געפעלט א מענטש צוליב געוויסע סיבות. אפילו ווען מען פירט זיך לויט דעם פליכט־געבאט, אבער נישט מכוח פליכט און כבוד פארן געזעץ, ווען מען האט נישט די כוונה צו מקיים זיין דעם באפעל, הייסט עס שוין נישט קיין מאראלישער טאט.

"מיר שטייען", זאגט ער, "אונטער דער דיסציפלין פונעם שכל. אין אלע אונזערע מאקסימעס טארן מיר נישט פארגעסן אז מיר זענען אים אונטערגעגעבן."

דער מענטש קען קיינמאל נישט קומען צו דער מדרגה וואו זיין ווילן איז שוין אינגאנצן הייליג, צו דער שטאפל פון א ריינעם ווילן וואו די חושים האבן נישט קיין שליטה און עס איז נישטא קיין באגערן אין דעם זין. דאס איז שייך נאר ביי גאט. דער מענטש מוז זיין גאנץ לעבן קעמפן און שטרעבן, זיך כסדר צווינגען צו מקיים זיין דעם מאראלישן באפעל.

דעריבער האט נאר דער טאט וואס קומט נישט פון סימפאטיע אדער זעלבסטליבע, ווי שיין ער זאל נאר זיין, נאר פון כבוד פארן באפעל, א מאראלישן ווערט. קאנט זאגט:]

מען קען לויבן איינעמ'ס מעשים וואס זענען געטאן געווארן מיט גרויס קרבן און לשם פליכט אלס איידעלע און דערהויבענע מעשים. אבער נאר וויפיל עס זענען פאראן סימנים צו אננעמען אז מען האט זיי געטאן מכוח כבוד פאר דער פליכט, נישט פון א ווייכן

הארץ.

אויב מען וויל זיי פארשטעלן פאר איינעם אלס א מוסטער צו נאכמאכן, מוז מען שטעלן כבוד פאר דער פליכט אלס דעם מאטיוו. דאס איז דער איינציגער אמת'ער מאראלישער געפיל, די ערנסטע און הייליגע אנווייזונג וואס לאזט נישט אונזער ליידיגע זעלבסטליבע זיך אויפפירן מיט געפיל־שטופן, אפילו ווען זיי זעען אויס ענליך צו מאראל. זי לאזט אונז נישט זיך קלאפן אין בויך מיט אן איינגעבילדעטע, פארדינסטליכע חשיבות.

ווען מיר זוכן גוט, געפינען מיר ביי אלע מעשים וואס זענען ראוי לשבח דעם געזעץ פון פליכט. ער באפעלט און לאזט נישט אויף הפקר דאס וואס קען געפעלן אונזערע תאוות. דאס איז דער איינציגער אופן פון טראכטן וואס בילדעט דעם גייסט מאראליש, ווייל נאר ער קען געבן פעסטע און גענוי באשטימטע יסודות פארן ווילן.

פליכט! דו גרויסער, דערהויבענער נאמען. דו האסט נישט קיין שום רייץ וואס שמייכלט צום מענטש, נאר דו פארלאנגסט הכנעה. דו ווארפסט אויך נישט אן קיין אימה מיט עפעס וואס זאל וועקן אין דער נשמה א נאטירליכן אפשיי און שרעק, כדי צו באוועגן דעם ווילן.

דו שטעלסט נאר ארויס א געזעץ וואס דרינגט אליין אריין אין דער נשמה און וועקט כבוד פאר זיך אפילו קעגן דעם ווילן, כאטש נישט שטענדיג זיין קיום. פאר אים ווערן שטיל אלע תאוות, אפילו ווען זיי שטעלן זיך אים קעגן בסוד.

וואו איז דיין ערשטע קוואל וואס פאסט צו דיין ווערדיגקייט? וואו געפינט מען די ווארצלען פון דיין איידעלער ערשיינונג, וואס רוקט אוועק יעדע נאענטקייט צו די תאוות? פון דער קוואל אליין קומען די נויטיגע באדינגונגען פון דעם ווערט וואס מענטשן קענען זיך אליין געבן.

דאס איז דאס גרויסע וואס הייבט דעם מענטש העכער פון זיך אליין, העכער פון זיך אלס א טייל פון דער וועלט פון די חושים. עס פארבינדט אים מיט דעם סדר וואס נאר דער שכל קען טראכטן. גלייכצייטיג האט דער סדר אונטער זיך די גאנצע וועלט פון די חושים, די עקזיסטענץ אין דער צייט וואס קען באשטימט ווערן דורך דערפארונג, און דעם פאראייניגן פון אלע צילן. דאס פאסט נאר צו א באדינגונגסלאזן געזעץ ווי דער מאראלישער.

דאס איז קיין אנדער זאך נישט ווי פערזענליכקייט: פרייהייט און אומאפהענגיגקייט פון דער גאנצער מאשינעריע פון דער נאטור. גלייכצייטיג ווערט זי באטראכט אלס דער כוח פון א באשעפעניש וואס גיט זיך אונטער זיינע אייגענע ריינע פראקטישע געזעצן, די געזעצן וואס זיין שכל גיט אים.

דער מענטש אלס איינער פון דער וועלט פון די חושים גיט זיך דא אונטער זיין אייגענער פערזענליכקייט, וויפיל זי געהערט גלייכצייטיג אויך צו דער וועלט פונעם שכל. מען דארף זיך דעריבער נישט וואונדערן אז דער מענטש, וואס געהערט צו צוויי וועלטן, דארף קוקן אויף זיין צווייטע, העכערע באשטימונג מיט פארערונג און באטראכטן אירע געזעצן מיטן העכסטן כבוד.

אויף דער קוואל פון פליכט גרינדן זיך געוויסע אויסדרוקן וואס באצייכענען דעם ווערט פון זאכן לויט מאראלישע אידעען. דער מאראלישער געזעץ איז הייליג, אן התרים. דער מענטש אליין איז טאקע גענוג נישט־הייליג, אבער די מענטשהייט אין זיין אייגענער פערזאן מוז אים זיין הייליג.

אין דער גאנצער בריאה האט אלץ וואס מען קען וועלן און הערשן איבער אים א ווערט נאר אלס א מיטל. אבער דער מענטש איז א תכלית אין זיך אליין. ער איז דער וואס שטייט אונטער דעם מאראלישן געזעץ, וואס איז הייליג דורך דער אייגענער געזעצגעבונג פון זיין פרייהייט.

דעריבער באגרעניצט יעדער ווילן אפילו זיין אייגענעם, אויף זיך אליין געריכטעטען ווילן דורך דער באדינגונג צו שטימען מיט דער אויטאנאמיע פונעם שכל'דיגן באשעפעניש. ער גיט זיך נישט אונטער קיין ציל וואס וואלט געווען אוממעגליך לויט א געזעץ וואס קען קומען פון דעם מענטש'ס אייגענעם ווילן.

דער ווילן נוצט דעריבער קיינמאל נישט דעם מענטש נאר אלס א מיטל. ער קוקט שטענדיג אויף אים ווי אויף א ציל. די באדינגונג שטעלן מיר מיט רעכט אפילו דעם געטליכן ווילן אין באציאונג צו די שכל'דיגע באשעפענישן אויף דער וועלט, זיינע ברואים. דאס שטיצט זיך אויף זייער פערזענליכקייט. דורכדעם אליין זענען זיי א תכלית אין זיך.

די אידעע פון פערזענליכקייט וועקט כבוד. זי ווייזט אונז פאר די אויגן די דערהויבנקייט פון אונזער נאטור לויט איר באשטימונג. גלייכצייטיג ווייזט זי אונז ווי ווייט אונזער אויפפירונג פאלט קורץ פון דער אידעע, און רוקט דערמיט אראפ אונזער גאוה. די אידעע איז נאטירליך און מערקבאר אפילו פארן געוועגליכסטן שכל.

האט נישט יעדער, אפילו א מענטש מיט נאר א געוועגליכע ערליכקייט, אמאל באמערקט אז ער האט זיך אפגעזאגט פון אן אומשעדליכן שקר וואס וואלט אים ארויסגעהאלפן פון אן אומאנגענעמען מצב אדער געהאלפן א באליבטן מענטש? ער האט זיך אפגעזאגט נאר כדי נישט צו ווערן מיאוס אין זיינע אייגענע אויגן.

וואס האלט אן דעם ערליכן מענטש אין די גרעסטע אומגליקן פון זיין לעבן, וואס ער וואלט געקענט פארמיידן ווען ער וואלט נאר אפגעזאגט זיין פליכט? האלט אים נישט אן דאס באוואוסטזיין אז ער האט אין זיין פערזאן געהיט און געערט די ווערדיגקייט פון דער מענטשהייט? אז ער האט נישט קיין סיבה זיך צו שעמען פאר זיך אליין אדער מורא האבן פון דעם בליק פון זיין אייגענער קריטיק?

די אינערליכע בארואיגונג איז נאר נעגאטיוו אין באציאונג צו אלץ וואס קען מאכן דאס לעבן אנגענעם. אבער דווקא זי האלט דעם מענטש אפ פון אראפסינקען אין זיין פערזענליכן ווערט. זי קומט פון כבוד פאר עפעס אינגאנצן אנדערש ווי דאס לעבן. אין פארגלייך מיט דעם האט אפילו דאס לעבן מיט אלע זיינע אנגענעמקייטן נישט קיין באדייט.

אזוי איז דער אמת'ער מאטיוו פון דעם ריינעם פראקטישן שכל. ער איז קיין אנדערער נישט ווי דער ריינער מאראלישער געזעץ אליין, וויפיל ער לאזט אונז באמערקן די דערהויבנקייט פון אונזער אייגענער עקזיסטענץ העכער פון אלע חושים. ביי מענטשן וואס זענען גלייכצייטיג באוואוסטזיניג אין זייער לעבן פון חושים און זייער נאטור וואס ווערט געצויגן דורך געפילן, וועקט ער כבוד פאר זייער העכסטער באשטימונג.

מיט דעם מאטיוו קענען זיך פארבינדן אסאך נחת און אנגענעמקייטן פון לעבן. שוין צוליב דעם אליין וואלט א קלוגער עפיקורעער וואס טראכט איבער דעם גוטן פון לעבן געקענט האלטן פאר זיין קליגסטן אויסוואל זיך אויסצוזאגן פאר א ריין מאראלישער אויפפירונג.

עס וואלט אויך געווען ריכטיג צו פארבינדן דעם בליק אויף אן אנגענעמער הנאה פון לעבן מיט דעם העכערן מאטיוו, וואס איז שוין פאר זיך אליין גענוג. אבער נאר כדי צו געבן א קעגנוויכט צו די פארפירונגען וואס ווייזן דעם חסרון פון דער פארקערטער זייט. נישט כדי צוצוגעבן זיי דעם אמת'ן כוח אנצוטרייבן, אפילו נישט דעם קלענסטן טייל דערפון, ווען עס רעדט זיך פון פליכט.

דאס וואלט געווען ווי צו פאראומרייניגן די מאראלישע שטימונג אין איר קוואל. די הויכע ווערדיגקייט פון פליכט האט נישט קיין שום שייכות מיט דער הנאה פונעם לעבן. זי האט איר אייגענעם געזעץ און איר אייגענעם געריכט.

ווען מען וויל ביידע צוזאמענגיסן אלס א רפואה פאר דער קראנקער נשמה, וועלן זיי זיך גלייך צעטיילן פון זיך אליין. אויב זיי טוען עס נישט, ווירקט די פליכט בכלל נישט. כאטש דאס פיזישע לעבן וואלט דערמיט באקומען אביסל כוח, וואלט דער מאראלישער געזעץ פארשוואונדן אויף אייביג.

דאס געוויסן און דאס העכסטע גוטס

[דער איבערזעצער: אינעם פרק "די קריטישע באלייכטונג פון דער אנאליטיק פון דעם ריינעם פראקטישן שכל" געפינען מיר:]

דער מענטש קען זיך אויסדרייען וויפיל ער וויל, כדי זיך פארצושטעלן זיין אמאליגן טאט קעגן דעם געזעץ אלס אן אומבכוונה'דיגן טעות. ער קען אים פארענטפערן אלס א פשוטע אומפארזיכטיגקייט וואס מען קען קיינמאל נישט אינגאנצן אויסמיידן, אלס עפעס אין וואס דער שטראם פון פיזישער נויטווענדיגקייט האט אים ארייגעשלעפט. אזוי וויל ער זיך דערקלערן אומשולדיג.

אבער צום סוף קען דער סניגור וואס רעדט פאר אים בשום אופן נישט איינשטילן דעם קטיגור אין אים, אויב ער אנערקענט אז ער איז געווען ביים זינען אין דער צייט פון דער עולה. דאס הייסט, ער האט געקענט נוצן זיין בחירה.

כאטש ער דערקלערט זיך זיין חטא דורך א שלעכטע געוואוינהייט וואס איז געקומען פון אומפארזיכטיגקייט און פארנאכלעסיגן די אויפמערקזאמקייט צו זיך אליין, און קוקט אויפן חטא ווי אויף א נאטירליכע פאלגע פון דער געוואוינהייט, קען ער זיך דאך נישט

באפרייען פון זיך פארהאלטן און זיך באשולדיגן. דערויף גרינדעט זיך אויך די חרטה איבער א לאנג פארבייגאנגענעם טאט יעדעס מאל ווען מען דערמאנט זיך דערין.

[דער איבערזעצער: אינעם פרק פון דער דיאלעקטיק פון דעם ריינעם שכל, ביים באשטימען דעם באגריף פון דעם העכסטן גוטס, זאגט קאנט:]

דער באגריף "העכסטן" אנטהאלט צוויי באדייטן. אויב מען גיט נישט אכטונג דערויף, קען דאס ברענגען אומנויטיגע וויכוחים. "העכסטן" קען מיינען דאס אויבערשטע, אדער דאס פולשטענדיגסטע.

דאס ערשטע איז א באדינגונג וואס איז אליין אן קיין באדינגונג, וואס גיט זיך נישט אונטער קיין אנדערע. דאס צווייטע איז א גאנצקייט וואס איז נישט קיין טייל פון נאך א גאנצקייט פונעם זעלבן סארט.

אין דער אנאליטיק האט מען געוויזן אז גוטע מידות, אלס דער ווערט צו פארדינען גליק, זענען די אויבערשטע באדינגונג פון אלץ וואס קען אונז אויסזען וואונטשנסווערט, דעריבער אויך פון אלע אונזערע אנשטרענגונגען פאר גליק. זיי זענען דעריבער דאס אויבערשטע, העכסטע גוטס.

אבער זיי זענען נאך נישט דאס גאנצע און פולשטענדיגע גוטס אלס א זאך וואס באגרעניצטע שכל'דיגע באשעפענישן באגערן. דערצו דארף מען אויך גליק. נישט נאר אין די איינזייטיגע אויגן פונעם מענטש וואס מאכט זיך אליין פארן ציל, נאר אפילו אין די נישט־פארטייאישע אויגן פונעם שכל, וואס באטראכט דעם מענטש אויף דער וועלט אלס א תכלית אין זיך.

האבן א געברויך פון גליק, זיין ראוי דערצו, און דאך נישט האבן קיין חלק דערין, קען נישט שטימען מיט דעם פולשטענדיגן ווילן פון א שכל'דיגן באשעפעניש.

גוטע מידות און גליק צוזאמען געבן דעריבער דעם מענטש דעם העכסטן גוטס. דערביי דארף גליק זיין אין א גענויעם יחס צו דער מאראלישקייט, צום ווערט פונעם מענטש און זיין פארדינסטליכן רעכט צו זיין גליקליך. צוזאמען מאכן זיי אויס דאס העכסטע גוטס פון א מעגליכער וועלט, דאס גאנצע און פולשטענדיגע גוטס.

אין דעם גאנצן איז די מאראלישקייט אלס באדינגונג שטענדיג דאס אויבערשטע גוטס. זי האט נישט איבער זיך קיין אנדערע באדינגונג. גליק איז אבער שטענדיג עפעס וואס איז אנגענעם פאר דעם וואס האט אים, אבער נישט גוט אין זיך אליין אן קיין באדינגונגען און אין אלע הינזיכטן. די מאראלישע אויפפירונג לויטן געזעץ מוז שטענדיג גיין פאר אים אלס זיין באדינגונג.

[דער איבערזעצער: קאנט רעדט ווייטער איבער די צוויי שיטות פון די עפיקורעער און די סטאאיקער.ביידע האבן געוואלט פארבינדן גוטע מידות מיט גליק, אבער זיי האבן זיך צעטיילט איבער דעם וועג צו געפינען זייער איינקייט. ער זאגט:]

עפיקור און די סטאאיקער האבן ביידע געשטעלט העכער פון אלץ דעם גליק וואס קומט פונעם באוואוסטזיין פון א לעבן מיט גוטע מידות. עפיקור איז אין זיינע פראקטישע אנווייזונגען נישט געווען אזוי גשמיות'דיג ווי מען קען שליסן פון זיינע טעארעטישע

פרינציפן. ער האט די פרינציפן גענוצט נאר צו דערקלערן, נישט צו באשטימען די אויפפירונג ווי אסאך האבן פארשטאנען.

זיי זענען פארפירט געווארן פונעם אויסדרוק "גענוס", תענוג, אנשטאט "צופרידנקייט". ער האט דאך אריינגערעכנט צווישן די תענוגים מעשים טובים אן אייגענעם נוץ, פול מיט דער גרעסטער אינערליכער פרייד; זיך באגענוגענען מיט ווייניג און איינצוימען די תאוות, ווי דער שטרענגסטער מאראל־פילאזאף קען פארלאנגען. דאס אלץ איז אויך געווען אין זיין פלאן פון פארגעניגן. ער האט געמיינט דערמיט א פרייליך הארץ.

דער הויפט־חילוק צווישן אים און די סטאאיקער איז געווען אז ער האט געלייגט דעם יסוד וואס טרייבט צו מעשים טובים אין דעם פארגעניגן, אין דעם געפיל. די סטאאיקער האבן דאס מיט רעכט נישט אנגענומען.

דער עיקר איז דאך נישט אז מעשים זאלן שטימען מיט דער פליכט דורך אנגענעמע געפילן, נאר אז זיי זאלן קומען מכוח פליכט. דאס דארף זיין דער ציל פון יעדער מאראלישער פארבעסערונג.

איז דא א ווארט וואס באצייכנט נישט גענוס אלס גליק, נאר צופרידנקייט מיט דער אייגענער עקזיסטענץ? עפעס ענליך צו גליק וואס זאל באגלייטן דעם באוואוסטזיין פון גוטע מידות? יא. דאס ווארט איז "צופרידנקייט מיט זיך אליין".

אין זיין ריכטיגן באדייט מיינט עס נאר א נעגאטיווע צופרידנקייט מיט דער עקזיסטענץ: מען האלט אז מען דארף שוין נישט עפעס אנדערש. פרייהייט, בחירה, און דאס באוואוסטזיין דערפון אלס דעם כוח נאכצופאלגן דעם מאראלישן געזעץ, זענען אומאפהענגיגקייט פון די תאוות. לכל הפחות פון די תאוות אלס סיבות וואס באשטימען אונזער באגערן, כאטש זיי קענען נאך ווירקן פון דרויסן.

די פרייהייט, וויפיל איך אנערקען איר ביים מקיים זיין מיינע מאקסימעס, איז די איינציגע קוואל פון אומפאראנדערליכע צופרידנקייט וואס איז נויטווענדיג פארבונדן דערמיט. זי שטיצט זיך נישט אויף קיין באזונדערן געפיל. מען קען איר רופן שכל'דיגע צופרידנקייט.

די באפרידיגונג פון די חושים, וואס ווערט נאר אומגענוי אזוי גערופן, שטיצט זיך אויף דער באפרידיגונג פון די תאוות. ווי פיין און אויסגעפאסט די תאוות זאלן נאר זיין, קענען זיי קיינמאל נישט זיין פונקט גלייך צו דעם וואס מען שטעלט זיך פאר וועגן זיי. תאוות טוישן זיך, וואקסן ווען די אומשטענדן זענען גינסטיג, און לאזן איבער נאך זיך א גרעסערע ליידיגקייט ווי די וואס מען האט געוואלט אויספילן דורך זיי.

דעריבער זענען זיי שטענדיג א לאסט פאר דעם שכל'דיגן באשעפעניש. אפילו ווען מען קען זיי נישט אינגאנצן אוועקרוקן, וועקן זיי א ווונטש זיך צו באפרייען פון זיי וויפיל מעגליך.

אפילו א תאוה צו עפעס וואס שטימט מיט דער פליכט, למשל צו וואוילטעטיגקייט, קען נאר פארגרינגערן דאס ברענגען די מאראלישע מאקסימע אין דער ווירקליכקייט. זי שאפט אבער נישט די מאקסימע אליין. אין די מאקסימעס מוז אלץ זיך דרייען ארום דער

פארשטעלונג פונעם גזועץ אלס דער באשטימנדער יסוד, אויב דער טאט דארף אנטהאלטן נישט נאר גזעצליכקייט נאר אויך מאראלישקייט.

די תאוה, וואס זי זאל נאר זיין, איז שטענדיג בלינד און קנעכטיש. וואו עס רעדט זיך פון מאראל מוז דער שכל נישט נאר זיין איר אפוטרופוס. ער מוז אויך, אן זיך רעכענען מיט איר, זארגן נאר פאר זיין אייגענעם אינטערעס.

אפילו דער געפיל פון רחמנות און דאס ווייכהארציגע מיטפילן, ווען זיי קומען פאר דער איבערקלערונג פון וואס פליכט פארלאנגט, זענען א לאסט פאר מענטשן וואס טראכטן ערליך. זיי פארטומלען זייערע דורכגעטראכטע מאקסימעס און ווען אין זיי א געפיל זיך צו באפרייען פון דעם מיטפילן און זיך אונטערגעבן נאר דעם געזעצגעבנדיקן שכל.

פון דעם קען מען פארשטיין ווי דער באוואוסטזיין פונעם כוח פון דעם ריינעם פראקטישן שכל דורך מעשים, דורך גוטע מידות, קען וועקן דעם באוואוסטזיין פון שליטה איבער די תאוות. דערמיט קומט אויך דער באוואוסטזיין פון אומאפהענגיגקייט פון זיי, דאס הייסט פון דער אומצופרידנקייט וואס באגלייט זיי שטענדיג.

אזוי ברענגט זי א נעגאטיווע צופרידנקייט מיטן אייגענעם מצב, וואס איז אין גרונט א צופרידנקייט מיט דער אייגענער פערזאן. פרייהייט אליין ווערט אזוי אומדירעקט א באפרידיגונג. מען קען איר נישט רופן גליק, ווייל זי איז נישט אפהענגיג פון עפעס א געפיל.

מען קען איר אויך נישט אינגאנצן רופן שלימות'דיגן גליק, ווייל זי אנטהאלט נישט קיין פולשטענדיגע אומאפהענגיגקייט פון די תאוות און געברויכן. דאך איז זי ענליך דערצו, לכל הפחות וויפיל דאס באשטימען דעם ווילן קען זיך האלטן פריי פון זייער איינפלוס. לויט איר אפשטאמונג איז זי ענליך צו יענער צופרידנקייט מיט זיך, דער גענוגקייט פאר זיך אליין, וואס מען קען צושרייבן נאר דעם העכסטן באשעפעניש.

דער מעטאד פון דעם ריינעם פראקטישן שכל

מיט דעם מעטאד פון דעם ריינעם פראקטישן שכל דארף מען בעיקר פארשטיין ווי די געזעצן פון דעם ריינעם פראקטישן שכל געפינען אן ארייננגאנג אין דעם מענטש'ס נשמה און ווירקן אויף זיינע מאקסימעס. דאס הייסט, ווי מען קען מאכן דעם אביעקטיוו־פראקטישן שכל אויך פערזענליך פראקטיש.

עס איז גענוג קלאר אז די זעלבע יסודות וואס באשטימען דעם ווילן און מאכן די מאקסימעס מאראליש, געבן זיי זייער מאראלישן ווערט, מוזן דינען אלס די אמת'ע מאטיוון פאר מעשים. דאס איז די דירעקטע פארשטעלונג פון די געזעצן און דעם אביעקטיוו נויטווענדיגן קיום אלס פליכט. אנדערש וואלט געווען נאר געזעצליכקייט אין די מעשים, אבער נישט קיין מאראלישקייט אין דער כוונה.

אבער עס איז נישט אזוי קלאר, און אויפן ערשטן בליק זעט אפילו אויס זייער אומווארשיינליך, אז די פארשטעלונג פון ריינע גוטע מידות קען אויך פערזענליך האבן א גרעסערע שליטה איבערן מענטשליכן געמיט. אז זי קען געבן א שטארקערן מאטיוו צו

היטן דעם געזעץ אין די מעשים און אים געבן די בכורה מכוח ריינעם כבוד פאר אים, מער ווי אלע פארפירונגען פון פארגעניגן און פון אלץ וואס האט צו טאן מיט גליק; און אויך מער ווי סטראשונגען מיט עגמת נפש און צרות.

אבער כאטש עס זעט אויף דער מינוט אויס אומזיכער, איז עס דאך אזוי. ווען די מענטשליכע נאטור וואלט נישט געווען אזוי באשאפן, וואלט קיין שום פארשטעלונג פונעם געזעץ נישט געקענט וועקן א מאראלישע שטימונג, צו וועלכע מיטלען מען זאל זיך נאר ווענדן פאר דעם ציל.

דעמאלט וואלט באמת אלץ געווארן צביעות. דער געזעץ וואלט געווען פארהאסט אדער פאראכט, אפילו ווען מען איז אים מקיים צוליב א פערזענליכן נוץ. דער אות פונעם געזעץ, די געזעצליכקייט, וואלט זיך טאקע געפונען אין אונזערע מעשים. זיין גייסט אבער, די מאראלישקייט אין אונזער כוונה, בכלל נישט.

מיט אלע אונזערע אנשטרענגונגען וואלטן מיר דאך נישט געקענט אינגאנצן באפרייען אונזער אורטייל פונעם שכל. מיר וואלטן דעריבער אומפארמיידליך געווען פאראכט און זינדיג אין אונזערע אייגענע אויגן. אפילו ווען מיר פרובירן זיך צו פארטיידיגן פאר דעם אינערליכן געריכט מיט דער טענה אז מיר האבן הנאה געהאט דערפון, און לויט אונזער פארשטאפטן שכל שטימט דער נאטירליכער אדער געטליכער געזעץ וואס מיר האבן אנגענומען מיט א פאליציי־מאשינעריע. אזא מאשינעריע קוקט נאר וואס מען טוט און אינטערעסירט זיך נישט אין דער כוונה, פארוואס מען טוט עס דווקא אזוי.

מען דארף אריינברענגען אין דער נשמה דעם ריינעם מאראלישן מאטיוו, וואס גיט דעם גייסט אפילו אן אומערווארטן כוח. נישט נאר ווייל ער איז דער איינציגער יסוד פאר א כאראקטער, א פראקטיש דורכאויס איינקלאנגישער אופן פון טראכטן לויט מאקסימעס. נאר אויך ווייל ער לערנט דעם מענטש שפירן זיין אייגענעם ווערט, זיך אפצורייסן פון אלע צוגעבונדנקייטן צו די חושים, ווי שטארק זיי זאלן נאר זיין.

אין דער אומאפהענגיגקייט פון זיין שכל'דיגער נאטור און אין דער התרוממות הנפש, אין וואס ער זעט אויך זיין באשטימונג, קען ער געפינען א רייכע באלוינונג פארן קרבן וואס ער האט געברענגט.

די אייגנשאפט פון אונזער גייסט, זיין רגישות צו א ריינעם מאראלישן אינטערעס, און דער שטארקער כוח פון דער ריינער פארשטעלונג פון גוטע מידות ווען מען פירט זי געהעריג אריין אין דעם מענטש'ס הארץ, ווילן מיר ווייזן דורך באטראכטונגען וואס זענען צוטריטליך פאר יעדן. מיר ווילן ווייזן אז דאס איז דער שטארקסטער מאטיוו.

מען מוז דערביי געדענקען: אפילו ווען די באטראכטונגען באווייזן נאר אז אזא געפיל עקזיסטירט, נישט אז ער איז שוין א מצב וואס מען האט דערגרייכט דורך מאראלישער פארבעסערונג, שאדט דאס גארנישט דעם איינציגן מעטאד צו מאכן די אביעקטיוו־פראקטישע געזעצן פון דעם ריינעם שכל פערזענליך פראקטיש, נאר דורך דער ריינער פארשטעלונג פון פליכט. עס מאכט דעם מעטאד נישט פאר א ליידיגע פאנטאזיע.

ווען מען גיט אכטונג אויפן גאנג פון א שמועס אין א געמישטער געזעלשאפט, נישט נאר פון געלערנטע און ערנסטע מענטשן, נאר אויך פון געשעפטסלייט און פרויען, באמערקט מען אז אויסער פארשידענע מעשיות און וויצן געפינט זיך דארט שטענדיג נאך א סארט אונטערהאלטונג: דאס איבערקלערן און אורטיילן. מעשיות דארפן נאטירליך זיין נייע און אינטערעסאנטע, און זייער מאגאזין שעפט זיך שנעל אויס. וויצן ווערן אויסגעוועבט.

צווישן אלע סארטן איבערקלערונגען איז דער שמועס וואס וועקט דאס מערסטע אויף מענטשן וואס ווערן געוועגליך לאנגווייליג ביי יעדן ערנסטן שמועס, און גיט א לעבעדיגקייט דער געזעלשאפט, דער שמועס איבער דעם מאראלישן ווערט פון א טאט וואס ווייזט איינעמ'ס כאראקטער.

די זעלבע מענטשן וואס געפינען פיינע, טיפע חקירות אין טעארעטישע פראגן טרוקן און לאנגווייליג, ווערן אויפגעלעבט ווען מען דארף אפשאצן דעם מאראלישן ווערט פון א גוטן אדער שלעכטן טאט. זיי אורטיילן אזוי גענוי, טיפערליך און מיט אזויפיל דקות איבער אלץ וואס קען פארמינערן אדער מאכן פארדעכטיג די ריינקייט פון דער מאראלישער כוונה, די מדרגה פון דעם מענטש'ס גוטע מידות, אז מען וואלט דאס נישט ערווארט פון זיי אין אן אנדער שכל'דיגן ענין.

אין דעם שמועס קען מען אפט באמערקן אויך דעם כאראקטער פון די מענטשן וואס זאגן ארויס זייערע מיינונגען. טייל, בפרט ווען זיי אורטיילן איבער נפטרים, ווייזן א באזונדערע נייגונג צו ארויסברענגען דאס גוטס וואס מען דערציילט וועגן א מענטש, און פארטיידיגן אים קעגן באשולדיגונגען פון צביעות און שלעכטע כוונות. אנדערע טראכטן מער וועגן קלאגעס און טענות, כדי אראפצורוקן די מאראלישע חשיבות.

די לעצטע ווילן נישט שטענדיג אינגאנצן ארויסוואַרפן גוטע מידות פון מענטשליכע מעשים און מאכן דערפון א ליידיג ווארט. עס איז אפט נאר גוט־געמיינטע שטרענגקייט ביים באשטימען דעם אמת'ן מאראלישן אינהאלט לויטן געזעץ אן פניות. אין פארגלייך מיט דעם פאלט יעדע גאווה זייער אראפ אין דעם מאראלישן הינזיכט.

די פארטיידיגער פון דער ריינער כוונה אין די ביישפילן ווילן גערן אוועקוואשן אפילו דעם קלענסטן פלעק, וואו מען קען נאר אננעמען ערליכקייט. אויב מען שטויסט אפ אן ערליכע כוונה אין אלע ביישפילן און לייקנט דעם אמת פון יעדע מענטשליכע גוטע מידה, וואלט מען סוף כל סוף געהאלטן גוטע מידות פאר א פאנטאם און אלע שטרעבונגען דערצו פאר ווייניג ווערט.

איך ווייס נישט פארוואס די מחנכים פון דער יוגנט האבן זיך נישט גענוצט מיט דער נייגונג פונעם שכל זיך מיט אזא חשק איבערצוגעבן צו טיפע חקירות אין אזעלכע פראגן.

זיי האבן דאך שוין געלייגט אין יסוד פון דער דערציאונג א מאראלישן קאטכיזם, א לערנבוך פון שאלות און תשובות. פארוואס פירן זיי נישט די שול־שמועסן מיט זייערע תלמידים איבער אויסצוגן פון לעבנס־באשרייבונגען, אויסגעקליבן כדי צו האבן אונטער דער האנט ביישפילן פאר די פליכטן וואס מען לערנט? מען קען אזוי לייכט פארגלייכן ענליכע מעשים אין פארשידענע אומשטענדן און באמערקן זייער קלענערן אדער גרעסערן מאראלישן ווערט.

אפילו די יונגסטע תלמידים, וואס זענען נאך נישט געגוג רייף פאר אן אנדער שכל'דיגן ענין, ווערן דערביי גלייך זייער שארף־זיכטיג. וויבאלד זיי שפירן דעם פארשריט אין זייער כוח צו אורטיילן, האנדלען זיי מיט די פראגן מיט גרויס אינטערעס.

און דאס איז דער עיקר: מען קען מיט זיכערקייט האפן אז דורך די אפטע איבונג וועט די יוגנט דערקענען דעם מאראלישן וועג אין זיין גאנצער ריינקייט, וועלן גיין אויף אים, און מיט רחמנות אדער פאראכטונג באמערקן יעדע קלענסטע אפווייכונג דערפון.

דער איינדרוק פון הויך שעצן טייל מעשים און פאראכטן אנדערע וועט דורך דער געוואוינהייט צו קוקן אויף אזעלכע זאכן מיט הסכמה אדער קריטיק בלייבן ביי זיי אויף אייביג. דאס שאפט א גוטן יסוד פאר ערליכקייט אין זייער גאנץ צוקונפטיג לעבן. [3]

וואס איז אבער די מאראלישקייט וואס מוז דינען ווי דער פרוביר־שטיין צו אפשאצן דעם מאראלישן אינהאלט פון יעדן טאט? איך מוז זאגן אז נאר ביי פילאזאפן קען דער באשלוס איבער דער שאלה אויסזען צווייפלהאפט. אין דעם אלגעמיינעם מענטשליכן שכל איז זי שוין לאנג באשלאסן, כאטש נישט דורך אן אבסטראקטער פארמולע, נאר דורך דער געוועגליכער פראקטיק. אזוי קלאר ווי דער חילוק צווישן דער רעכטער און דער לינקער האנט.

[3] עס איז זייער ריכטיג צו לויבן מעשים וואס זענען דורכגענומען מיט א גרויסער כוונה אן אייגענעם נוץ און מיט מענטשליכקייט. אבער מען דארף נישט אזוי שטארק באטאנען די גייסטיגע התלהבות, וואס גייט שנעל אריבער, ווי דאס אונטערגעבן דעם הארץ צו דער פליכט. דערפון קען מען ערווארטן א מער בלייבנדיגן איינדרוק, ווייל דאס פירט צו א גרונט־געזעץ, בשעת התלהבות פירט נאר צו א מינוט פון דערהייבונג.

מען דארף נאר אביסל איבערטראכטן, און מען וועט שטענדיג געפינען עפעס א חטא וואס יענער מענטש האט אויף אן אופן באגאנגען. אפילו ווען עס באשטייט נאר דערין אז דורך דער אומגלייכקייט צווישן מענטשן אין דער בירגערליכער ארדענונג געניסט ער פון באקוועמליכקייטן וואס אנדערע דארפן שטארק. אזוי וועט נישט די זעלבסטליבע'דיגע איינגעבילדנקייט וועגן זיין פארדינסט ארויסשטויסן דעם געדאנק פון פליכט. - באמערקונג אינעם מקור.

מיר וועלן ווייזן דעם ערשטן סימן פון ריינע גוטע מידות מיט א ביישפיל. שטעלן מיר זיך פאר אז מען גיט דעם פאל פאר א צען־יאריגן אינגל צו אורטיילן. לאמיר זען צי ער וועט נישט פון זיך אליין, אן אנווייזונגען פונעם לערער, אורטיילן פונקט אזוי.

מען דערציילט אים די געשיכטע פון אן איש־אמת וואס מען וויל איבערעדן צו זאגן רכילות און באשולדיגונגען קעגן אן אומשולדיגן מענטש, א פשוטן מענטש אן מאכט. מען שלאגט דעם איש־אמת פאר טובות דערפאר, גרויסע מתנות אדער א הויכן ראנג, אבער ער איז נישט מסכים. דאס וועקט שוין הסכמה און סימפאטיע אין דער נשמה פונעם יונגן צוהערער, און דאס איז שוין א נוץ.

דאן הייבט מען אן מיט סטראשונגען און פארלוסטן. מען דערציילט אז צווישן די רכילות־זאגער זענען דעם איש־אמת'ס בעסטע פריינד. זיי ווילן אים אפזאגן זייער פריינדשאפט צוליב זיין אמת'קייט. דארט זענען אויך נאענטע קרובים וואס סטראשען אים, און ער איז דווקא אן ארעמאן, אים נישט צו לאזן ירש'ענען. דארט זענען בעלי־מאכט

וואס קענען אים פארפאלגן און טאן רשעות אומעטום און אין יעדן מצב. דער העכסטער פירער פון דער מדינה איז אויך אינטערעסירט אין דער רכילות און סטראשעט אים צו פארלירן זיין פרייהייט און אפילו זיין לעבן.

צום סוף, כדי אנצופילן דעם מאס פון זיין ליידן, לאזט מען אים שפירן דעם עגמת נפש וואס א מאראליש גוט הארץ קען שפירן דאס טיפסטע. זיין משפחה, וואס מען סטראשעט מיט גרויס נויט און ארעמקייט, בעט זיך ביי אים רחמים אז ער זאל נאכגעבן. ביי אים, וואס שפירט אזוי שטארק מיטלייד.

אבער אפילו אין דעם מאמענט ווען ער וואונטשט זיך אז ער וואלט בעסער נישט דערלעבט דעם טאג וואס האט אים געברענגט אזויפיל עגמת נפש, בלייבט ער אן קיין וואקלעניש און צווייפל טריי צו זיין באשלוס צו זיין ערליך.

דער יונגער צוהערער וועט דעמאלט שטאפלווייז זיך דערהייבן פון הסכמה צו באוואונדערונג, פון באוואונדערונג צו דערשטוינונג, און צום סוף צום גרעסטן כבוד און דעם וואונטש אליין צו זיין אזא מענטש.

גוטע מידות האבן דא אזא הויכן ווערט ווייל זיי קאסטן טייער, נישט ווייל זיי ברענגען עפעס איין. די באוואונדערונג און אפילו דאס שטרעבן זיך צו גלייכן צו אזא כאראקטער שטיצן זיך אינגאנצן אויף דער ריינקייט פונעם מאראלישן יסוד. דער יסוד קען זיך קלאר ווייזן דווקא ווייל מען האט אוועקגענומען פונעם מאטיוו צו דער פעולה אלץ וואס מענטשן קענען רעכענען צו גליק.

מאראל האט דעריבער א גרעסערן כוח אויפן מענטשליכן הארץ וואס ריינער מען שטעלט אים פאר. אויב דער מאראלישער געזעץ און דער בילד פון הייליגקייט און גוטע מידות דארפן שטענדיג ווירקן אויפן גייסט, קענען זיי נאר ווירקן וויפיל מען שטעלט זיי פאר אלס א ריינעם מאטיוו, נישט אויסגעמישט מיט פניות אדער טובות הנאה. דעריבער ווייזן זיי זיך דאס בעסטע אין ליידן.

דאס וואס זיין אפוועזנהייט פארשטארקט די ווירקונג פונעם מאטיוו איז ממילא א שטערונג. דערפון קומט אויס אז יעדע צומישונג פון מאטיוון פון אייגענע טובות שטערט דעם מאראלישן געזעץ צו ווירקן אויפן מענטש'ס הארץ.

איך טענה ווייטער אז אפילו אין דער באוואונדערטער פעולה האט עס דעם גרעסטן איינפלוס אויפן צוהערער'ס גייסט, אויב דער מאטיוו איז געווען נאר די הויכע שעצונג פון פליכט, דער כבוד פארן געזעץ, נישט א פאדערונג זיך צו ווייזן גרויסמוטיג און איידל.

פליכט, נישט זיך צורעכענען א פארדינסט, מוז דעריבער האבן דעם טיפסטן איינפלוס אויפן מענטש'ס וועג, ווען מען שטעלט זי פאר אין איר ריינער קלארקייט.

אין אונזער צייט האלט מען אז מיט חלומ'ישע, ווייכהארציגע געפילן, מיט הויכפליגנדע און אויפגעבלאזענע פאדערונגען, קען מען מער אויפטאן פארן געמיט ווי מיט דער טרוקענער, ערנסטער פארשטעלונג פון פליכט וואס פאסט צו דער מענטשליכער אומפולקאמהייט און צום פארשריט אין גוטס. קעגן דער מיינונג איז עס זייער נויטיג צו ווייזן דעם מעטאד.

צו שטעלן פאר קינדער מעשים אלס איידעלע און גרויסמוטיגע מוסטערן, כדי דורכן ענטוזיאזם זיי צו מאכן געניי̈גט דערצו, איז אינגאנצן קעגן דעם ציל. אזוי לאנג ווי זיי זענען נאך נישט גענוג רייף צו באטראכטן די געווענליכע פליכט און אורטיילן דערוועגן, מאכט מען זיי דערמיט פאר חלומ'ער און שטויסט זיי צוריק פון דער פשוטער פליכט.

אבער אויך פאר דעם רייפערן און מער דערפארענעם טייל פון דער מענטשהייט ברענגט אזא אופן, אפילו ווען ער איז נישט שעדליך, נישט די אמת'ע מאראלישע ווירקונג אויפן הארץ וואס מען וויל דערגרייכן.

אלע געפילן, איבערהויפט די וואס דארפן ברענגען אן אויסערגעווענליכע אנשטרענגונג, מוזן טאן זייער ארבעט אינעם מאמענט פון זייער שטארקן ברען, פאר דער ברען פאלט אפ. אנדערש טוען זיי גארנישט אויף. דאס הארץ קערט זיך נאטירליך צוריק צו זיין געווענליכן, מאסיקן גאנג און פאלט צוריק אין מאטקייט. אין דעם שטופ איז געווען דאס וואס האט אים אויפגערעגט, נישט דאס וואס האט אים געשטארקט.

יסודות מוזן זיין געגרינדעט אויף באגריפן. אויף יעדן אנדערן יסוד קענען נאר אויספלאמונגען קומען. זיי געבן דעם מענטש נישט קיין מאראלישן ווערט און קענען אפילו נישט געבן אים אמונה אין זיך אליין. אן דער אמונה קען נישט זיין דער באוואוסטזיין פון א מאראלישן גייסט און א מאראלישן כאראקטער, אין וואס ליגט דעם מענטש'ס העכסטער גליק.

ווען די באגריפן דארפן ווערן פערזענליך פראקטיש, טאר מען נישט בלייבן נאר ביי די אביעקטיווע מאראלישע געזעצן, זיי באוואונדערן און הויך שעצן אין באציאונג צו דער מענטשהייט. מען דארף זיי באטראכטן אין באציאונג צו מענטשן און צום איינצלנעם מענטש.

דער געזעץ קומט אין דער פארעם פונעם העכסטן כבוד. אבער נישט אין דער פארעם פון אן ענין וואס דער מענטש איז נאטירליך צוגעוואוינט צו אים. פארקערט, ער צווינגט דעם מענטש, אפט מיט אייגענעם וויתור, צו פארלאזן די נאטירליכע נייגונגען און איבערצוגיין צו עפעס העכערס. דארט קען ער זיך מיט מי קוים האלטן, מיט אן אומאויפהערנדיגן מורא צוריקצופאלן.

מיט איין ווארט: דער מאראלישער געזעץ פארלאנגט פאלגזאמקייט מכוח פליכט, נישט צוליב עפעס א נייגונג. פון א נייגונג טאר מען דא אפילו נישט רעדן.

לאמיר קוקן אויף א ביישפיל. ליגט אין דער פארשטעלונג פון א טאט אלס איידל און גרויסמוטיג מער כוח אנצוטרייבן דעם מענטש ווי ווען מען שטעלט אים פאר נאר אלס פליכט אין באציאונג צום ערנסטן מאראלישן געזעץ?

ווען איינער פרובירט מיט דער גרעסטער סכנה פאר זיך צו ראטעווען מענטשן ביי א שיף־אונטערגאנג און פארלירט דערביי צום סוף זיין לעבן, איז דער טאט טאקע פון איין זייט אריינגערעכנט אין פליכט. אבער פון דער אנדערער זייט ווערט ער בעיקר גערעכנט אלס א באזונדערער פארדינסט. די הויכע שטעלע פונעם טאט ווערט זייער אפגעשוואכט דורכן באגריף פון דער פליכט צו זיך אליין, וואס ליידט דא אביסל.

מער קלאר איז די גרויסמוטיגקייט פון מקריב זיין דאס אייגענע לעבן צו ראטעווען דאס לאנד. אבער אויך דא בלייבט א ספק: איז עס באמת א פליכט פאר א מענטש זיך אליין, אן א באפעל, איבערצוגעבן צו דעם ציל? דעריבער האט אויך דער טאט נישט דעם גאנצן כוח פון א מוסטער און מאטיוו צו נאכמאכן.

אנדערש איז ביי א באדינגונגסלאזער פליכט, אן א שייכות צו דער מענטשליכער טובה. אפטרעטן פון אזא פליכט איז מחלל דעם מאראלישן געזעץ אליין, ווי מען וואלט געטרעטן זיין הייליגקייט מיט די פיס. אזעלכע פליכטן רופט מען געוועגליך פליכטן צו גאט, ווייל אין אים שטעלן מיר זיך פאר דעם אידעאל פון הייליגקייט אלס אן אמת'ע עקזיסטענץ.

דעמאלט ווידמען מיר זיך מיטן גאנצן אומענדליכן כבוד צו מקיים זיין די פליכט־געבאטן, מקריב זיין אלץ וואס קען האבן א ווערט אפילו פאר דער אינערליכסטער פון אונזערע תאוות. אזא ביישפיל הייבט און שטארקט די נשמה. מיר קענען זיך דערביי איבערצייגן אז די מענטשליכע נאטור קען זיך אזוי הויך דערהייבן איבער אלץ וואס די נאטור קען געבן אלס א שטופ צו דער פארקערטער זייט.

ווען מיר ברענגען אריין אין אונזערע מעשים א געדאנק וואס שמייכלט אונז, אן אנערקענונג פון אונזער אייגענער פיינקייט, מישט זיך דער מאטיוו אביסל אויס מיט אייגענליבע. מיר האבן דעמאלט אביסל הילף פון דער זייט פון די חושים.

אבער מקריב זיין אלץ נאר פאר דער הייליגקייט פון פליכט, און וויסן אז מען קען דאס ווייל דער אייגענער שכל אנערקענט עס אלס זיין באפעל און זאגט אז אזוי דארף מען טאן, דאס הייסט זיך אינגאנצן דערהייבן איבער דער אייגענער וועלט פון די חושים.

דער באוואוסטזיין פונעם געזעץ אלס דעם כוח וואס הערשט איבער די חושים איז אומצעטיילבאר פארבונדן מיט אווירקונג, כאטש נישט שטענדיג אין דער זעלבער מאס. דאס אפטע זיך אפגעבן דערמיט און די קליינע ערשטע פרואוון צו דערגרייכן דערצו געבן אבער א האפענונג אז עס קען ווערן א ווירקליכקייט. אזוי קען מען ביסלעכוויז וועקן אין אונז דעם גרעסטן, אבער ריין מאראלישן אינטערעס דערצו.

דער מעטאד גייט דעריבער אויפן פאלגנדן וועג. קודם פרובירט ער צו מאכן דעם אורטייל לויטן מאראלישן געזעץ פאר א נאטירליכן ענין וואס באגלייט אלע אונזערע פרייע מעשים, און אויך אונזער באטראכטן אנדערע מענטשן'ס מעשים. מען דארף אים מאכן פאר א געוואוינהייט און שארפן דעם כוח צו אורטיילן.

מען פרעגט קודם צי דער טאט שטימט אביעקטיוו מיטן מאראלישן געזעץ, און דווקא מיט וועלכן געזעץ. דערביי מאכט מען א חילוק צווישן א געזעץ וואס גיט נאר א יסוד פון פליכט און א געזעץ וואס פארפליכטעט באמת. למשל, וואס א מענטש'ס נויט פארלאנגט פון מיר, אין קעגנזאץ צו וואס זיין רעכט פארלאנגט פון מיר. דאס צווייטע לייגט מיר אויף שטרענגע פליכטן. דאס ערשטע גיט מיר פליכטן אן א גענוי באשטימטער גרענעץ.

אזוי געוואוינט מען זיך אונטערצושיידן פארשידענע פליכטן וואס קומען צוזאמען אין איין טאט.

דער צווייטער פונקט וואס מען דארף באטראכטן איז די שאלה צי דער טאט ווערט פערזענליך אויסגעפירט לשם דעם מאראלישן געזעץ. האט ער נאר מאראלישע גערעכטיגקייט אלס א טאט, אדער אויך א מאראלישן ווערט אלס די כוונה פון זיין מאקסימע?

עס איז נישט קיין ספק אז די איבונג און דער באוואוסטזיין פון דער דערמיט געשאפענער בילדונג פון אונזער שכל, וואס אורטיילט נאר איבער פראקטישע יסודות, מוזן ביסלעכווייז שאפן אן אינטערעס אויך אינעם געזעץ פון דעם פראקטישן שכל און דעריבער אויך אין מאראליש גוטע מעשים.

מיר באקומען צום סוף שטענדיג ליב דאס וואס זיין באטראכטן לאזט אונז שפירן א פארברייטערונג אין דעם באנוץ פון אונזערע כוחות פון וויסן. מיר דערקענען דאס בעיקר וואו מיר געפינען מאראלישן יושר. דער שכל, מיט זיין כוח צו באשטימען אפריארי לויט פרינציפן וואס זאל געשען, קען זיך גוט שפירן נאר אין אזא ארדענונג.

יעדער נאטור־פארשער באקומט צום סוף ליב די זאכן וואס זענען אים אין אנהייב געווען מיאוס פאר זיינע אויסערליכע חושים, נאכדעם וואס ער אנטדעקט ווי ציל־פאסיג זיי זענען איינגעשטעלט און האט דערמיט געגעבן שפייז דעם מוח. לייבניץ פלעגט מיט רחמנות צוריקטראָגן צו זיין בלאט דאס קליינע אינסעקט וואס ער האט שוין גוט באטראכט דורכן מיקראסקאפ. ער האט זיך דערביי אויסגעלערנט עפעס און דעריבער באקומען א טובה פון אים.

אבער די ארבעט פון דעם כוח צו אורטיילן, וואס לאזט אונז שפירן אונזערע אייגענע כוחות פון וויסן, איז נאך נישט דער אינטערעס אין מעשים און זייער מאראלישקייט. זי מאכט נאר אז מען הייבט אן זיך גערן אפגעבן מיט אזא אורטייל. זי גיט גוטע מידות, דעם אופן פון טראכטן לויט מאראלישע געזעצן, א פארעם פון שיינקייט וואס מען באוואונדערט, אבער מען זוכט זי דערפאר נאך נישט צו מקיים זיין.

אזוי איז מיט אלץ וואס זיין באטראכטן וועקט אין אונז דעם באוואוסטזיין פון אן איינקלאנג צווישן אלע אונזערע כוחות פון פארשטעלן. מיר שפירן אז אונזער גאנצער כוח פון פארשטאנד און פאנטאזיע ווערט שטארקער. דאס שאפט אן אנגענעמען געפיל וואס מען קען מיטטיילן מיט אנדערע.

דאך קענען מיר בלייבן גלייכגילטיג צו דער עקזיסטענץ פון דער זאך. מיר קוקן אויף איר נאר אלס א סיבה צו דערקענען די סימנים פון דעם טאלאנט וואס הייבט אונז העכער פון דער חיה'ישער מדרגה.

דא קומט אבער צו די צווייטע איבונג. דורך א לעבעדיגער פארשטעלונג פון דער מאראלישער כוונה דארף מען ווייזן אין ביישפילן די ריינקייט פונעם ווילן. קודם נאר זיין נעגאטיווע שלימות: אין א טאט פון פליכט האבן קיין מאטיוון פון תאוות נישט קיין איינפלוס.

דאס וועקט אין דעם תלמיד דעם באוואוסטזיין פון זיין פרייהייט. כאטש די פרישות פונעם ביישפיל וועקט אין אים קודם א געפיל פון צער, באפרייט זי אים אפילו פון דעם צוואנג פון די אמת'ע געברויכן. אזוי זאגט זי אים גלייכצייטיג צו א באפרייאונג פון די

פארשידענע אומצופרידנקייטן וואס די געברויכן וועקן אין אונז, און מאכט זיין גייסט גרייט צו שפירן צופרידנקייט פון אנדערע קוואלן.

דאס הארץ ווערט לייכטער און באפרייט זיך פון דער לאסט וואס האט אים שטילערהייט כסדר געדריקט. ווען מען שטעלט פאר דעם מענטש ביישפילן פון ריינע מאראלישע באשלוסן, אנטדעקט ער אן אינערליכן כוח פון אינערליכער פרייהייט וואס אפילו ער אליין האט נישט געוואוסט דערפון.

דאס איז דער כוח זיך צו באפרייען פון דער שטורעמישער לאסט פון נייגונגען, ביז קיין איינע פון זיי, אפילו די באליבטסטע, זאל נישט ווירקן אויפן באשלוס ווען מיר דארפן זיך באנוצן נאר מיטן שכל.

אין א פאל ווען נאר איך אליין ווייס אז די עולה איז אויף מיין זייט, שטעלן זיך א שטארקן קעגנשטעל צום פרייען מודה זיין און צום פארשלאג צו פארגיטיגן די עולה: נארישע הבלים, אייגענער נוץ, אפט אפילו א גערעכטער אפשיי צום מענטש וועמענס רעכט איך האב געשעדיגט.

אבער איך קען זיך באפרייען פון אלע וואקלענישן און ווייזן אומאפהענגיגקייט פון די נייגונגען און פון גינסטיגע אומשטענדן. די באפרייאונג גיט מיר אויך די מעגליכקייט צו זיין צופרידן מיט זיך, און דאס איז א ברכה פאר מיר אויך אין אנדערע הינזיכטן.

דורכן פאזיטיוון ווערט וואס מיר שפירן ביים מקיים זיין דעם געזעץ פון פליכט, געפינט ער א גרינגערן אריינגאנג, דורך כבוד פאר זיך אליין, אינעם באוואוסטזיין פון אונזער פרייהייט.

ווען דער כבוד איז גוט געגרינדעט, ווען דער מענטש האט נישט פאר קיין זאך אזוי שטארק מורא ווי ביים חשבון הנפש אויסזען נישטיג און מיאוס אין די אייגענע אויגן, קען מען דערויף פרובירן יעדע גוטע מאראלישע כוונה. דאס איז דער בעסטער, און אפילו דער איינציגער, שומר וואס לאזט נישט אומערליכע און פארדארבענע תאוות זיך צוטשעפען צום גייסט.

צום שלוס

צוויי זאכן פילן מיין גייסט כסדר מיט נייע באוואונדערונג און יראת־כבוד. זיי וואקסן וואס אפטער און טיפער איך טראכט דערוועגן: דער הימל פול מיט שטערן איבער מיר, און דער מאראלישער געזעץ אין מיר.

איך דארף נישט זוכן זיי ווי עפעס באהאלטן אין פינצטערניש, אדער ווי עפעס וואס ליגט אויסער מיין בליק. איך זע זיי פאר מיר און פארבינד זיי דירעקט מיטן באוואוסטזיין פון מיין עקזיסטענץ. [4]

דאס ערשטע הייבט זיך אן פון דעם פלאץ וואס איך פארנעם אין דער אויסערליכער וועלט פון די חושים. עס פארברייטערט מיין פארבינדונג צו אן אומאיבערקוקבארער גרויסקייט פון וועלטן, העכערע וועלטן און סיסטעמען פון סיסטעמען; צו גרענעצלאזע

צייטן פון זייערע רעגלמעסיגע באוועגונגען, זייער אנהייב און זייער דויער.

דאס צווייטע הייבט זיך אן פון מיין אומזעבארן איך, פון מיין פערזענליכקייט. עס שטעלט מיר אין א וועלט פון אמת'ער אומענדליכקייט וואס נאר דער פארשטאנד שפירט. איך דערקען זיך פארבונדן מיט איר נישט נאר צופעליג, ווי ביי דער ערשטער וועלט, נאר מיט א פולער און נויטווענדיגער פארבינדונג.

דער ערשטער בליק אויף די אומצאליגע וועלטן איז ווי ער וואלט פארניכט מיין וויכטיגקייט אלס א חיה'ישער באשעפעניש. דער באשעפעניש מוז צוריקגעבן דעם פלאנעט, נאר א נקודה אין דער גאנצער בריאה, די מאטעריע פון וואס ער איז געקומען. דאס געשעט נאכדעם וואס די מאטעריע איז א קורצע צייט, מען ווייסט נישט ווי, געווען באגאבט מיט לעבנס־כוח.

דער צווייטער בליק, פארקערט, הייבט אומענדליך מיין חשיבות אלס א שכל'דיגער באשעפעניש דורך מיין פערזענליכקייט. אין איר אנטפלעקט מיר דער מאראלישער געזעץ א לעבן אומאפהענגיג פון דער חיה'ישער מדרגה און אפילו פון דער גאנצער וועלט פון די חושים.

מען קען דאס אננעמען פון דער ציל־פאסיגער באשטימונג פון מיין עקזיסטענץ דורך דעם געזעץ. דער געזעץ באגרעניצט זיך נישט מיט די באדינגונגען און גרענעצן פון דעם לעבן, נאר גייט אין דער אומענדליכקייט.

[4] דער אלטער אידישער דרוק קערט דא איבער דעם זין. די איבעראַרבעטונג פאראכט עס לויטן נאכפאלגנדן זאץ און קאנט'ס גאנצן טעקסט. - באמערקונג צו דער מאדערנער אויסגאבע.